People's Herald

People's Herald

Rs- 160/month

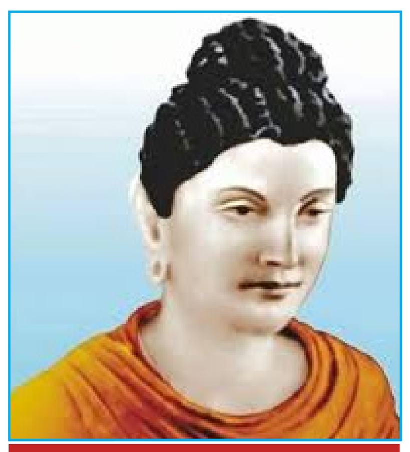

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ"

https://www.facebook.com/profile.php?id=161037521061610

ਪਟਿਆਲਾ

"Equality and Justice"

स्वतंत्रता, समानता, भाईचारा

PATIALA On line paper 26 ਨਵੰਬਰ 2025 ਬੁੱਧਵਾਰ "ਰੋਜ਼ਾਨਾ" ਚੌਥਾ ਸਾਲ w.e.f. 15 August 2022 ਪਟਿਆਲਾ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ- ਇੰਜੀ. ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਚੁੰਬਰ | whatsapp. 91-94636-01616 | email. hardipchumber57@gmail.com | ਸਹਿ ਸੰਪਾਦਕ- ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਆਸ਼ਾ ਕੁਮਾਰੀ, ਡਾ. ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ

ਅੰਬੇਡਕਰਵਾਦ ਸਮਾਨਤਾ ਅਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਅਸਮਾਨਤਾ ਅਧਾਰਿਤ ਵਿਵਸਥਾ, ਸਮਾਨਤਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ

(Google pay91-9463601616 HARDIP SINGH STATE BANK OF INDIA ACCT NO-10566643658 . IFSC- SBIN0050773

ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ- ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਾਨ

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ" ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616 hardipchumber57@gmail.com

ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ 350 ਸਾਲਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਐਲਾਨ ਇਹ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਹ ਐਲਾਨ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਇੱਕ ਨਿਮਾਣਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ।

ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਬਣੇਗੀ।

ਤਿੰਨ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਮੁਫ਼ਤ ਮਿੰਨੀ ਬੱਸਾਂ ਅਤੇ ਈ-ਰਿਕਸ਼ਾ ਚੱਲਣਗੇ- ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਾਨ

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਾਨ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਿੰਨ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਹੁਣ ਮੁਫ਼ਤ ਆਵਾਜਾਈ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਇਹ ਐਲਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਲਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ 'ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਹਿਰ' (ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ) ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮੁਫ਼ਤ ਮਿੰਨੀ ਬੱਸਾਂ ਅਤੇ ਈ-ਰਿਕਸ਼ਾ (e-rickshaws) ਚਲਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਟੀਚਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ।

2024 ਵਿੱਚ ਹਰ 10 ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਔਰਤ ਦੀ ਸਾਥੀ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰੀ ਗਈ: UN Report

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ" ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616 hardipchumber57@gmail.com

ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਫ਼ਤਰ ਆਨ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਕ੍ਰਾਈਮ (UNODC) ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਮਹਿਲਾ (UN Women) ਦੁਆਰਾ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਵੇਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ, 2024 ਵਿੱਚ ਹਰ 10 ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਰਿਪੋਰਟ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ 2024 ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 137 ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਥੀਆਂ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ । ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇੰਝ

ਹੀ ਚੱਲਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

2025 ਦੇ ਇਸ ਫੀਮੀਸਾਈਡ ਬ੍ਰੀਫ (Femicide Brief) ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 83,000 ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, 50,000 (ਜਾਂ 60 ਫੀਸਦ), ਨੂੰ ਸਾਥੀ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਲਗਭਗ ਹਰ 10 ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਔਰਤ ਜਾਂ ਲੜਕੀ ਨੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਿੰਸਾ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਗੁਆਈ। ਇਸਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ, ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਮਰਦ ਕਤਲ ਪੀੜਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ 11 ਫੀਸਦ ਨੂੰ ਗੂੜ੍ਹੇ ਸਾਥੀਆਂ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

UNODC ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ, ਜੌਨ ਬ੍ਰੈਂਡੋਲੀਨੋ ਨੇ ਕਿਹਾ, " ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ ਘਰ ਇੱਕ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਜਾਨਲੇਵਾ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।"

ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਮਹਿਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫੀਮੀਸਾਈਡ ਅਕਸਰ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੈਟਰਨਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।ਜਿਵੇਂ ਧਮਕੀਆਂ, ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਔਨਲਾਈਨ ਸੋਸ਼ਨ।

ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ-ਸਬੰਧਤ ਹਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 2024 ਵਿੱਚ ਸਾਥੀਆਂ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫੀਮੀਸਾਈਡ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਰ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ 100,000 ਮਹਿਲਾ ਆਬਾਦੀ ਪਿੱਛੇ ਤਿੰਨ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਮਹਾਨ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ" ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616 hardipchumber57@gmail.com

ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦਰ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ 350 ਸਾਲਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਤਹਿਤ ਅੱਜ ਛਾਉਣੀ ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਵਿਖੇ ਸਜਾਏ ਗਏ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੰਡਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਗੀ ਜਥਿਆਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਸਰਵਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲਾਸਾਨੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਕ ਤੇ ਪੰਥਕ ਬੁਲਾਰੇ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਨੇ ਮੰਚ ਸੰਚਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ।

ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਗੀਲਾ ਤੇ ਰਾਗੀ ਜੱਥੇ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਕਥਾ ਵਾਚਕ ਗਿਆਨੀ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹਰਮਨ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ, ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ ਜੀ, ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਜੀ ਦੀ ਲਾਸਾਨੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਬੜਾ ਬਾਖੂਬੀ ਕੀਤਾ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਾਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਸਭਿਨਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ। ਜਦਕਿ ਬਾਬਾ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਲਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਭਾਈ ਸੁਖਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਈਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਜੱਥੇ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਤੰਤੀ ਸਾਜਾਂ ਨਾਲ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਮਹਾਨ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਮੌਕੇ ਬਾਬਾ ਸਰਬਜੋਤ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, ਸੰਤ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਭੂਰੀ ਵਾਲੇ, ਜਥੇਦਾਰ ਬਾਬਾ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ 96 ਕਰੋੜੀ ਮੁੱਖੀ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਜਥੇਬੰਦੀ ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਚਲਦਾ ਵਹੀਰ ਪੰਜਵਾਂ ਤਖ਼ਤ, ਸੰਤ ਬਲਵਿੰਦਰ ਲੰਗਰਾਂ ਵਾਲੇ (ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ), ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜੇ ਵਾਲੇ, ਸੰਤ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੁਰਸਿੰਘ ਮੁੱਖੀ ਦਲ ਪੰਥ ਬਾਬਾ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ, ਸੰਤ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਚੇਵਾਲ, ਬਾਬਾ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਬਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਬਾਬਾ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤਰਨਾ ਦਲ ਮਹਿਤਾ ਚੌਂਕ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਗ, ਬਾਬਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਟਾਹਲਾ ਸਾਹ੍ਹ, ਬਾਬਾ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਤਰਨਾ ਦਲ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ, ਬਾਬਾ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਸਰਹਾਲੀ ਬਾਬਾ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਤਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਭਾਈ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਤਰਨਾ ਦਲ, ਭਾਈ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਾ ਚੌਂਕ, ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਤੋਂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਕਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜੇ ਵਾਲੇ ਸਮੇਤ ਵੱਢੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਹੋਰ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ, ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਖੁੱਡੀਆਂ, ਸੰਜੀਵ ਅਰੋੜਾ, ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਲਾਲ ਚੰਦ ਕਟਾਰੂਚੱਕ, ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਈ.ਟੀ.ਓ., ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਮੁੰਡੀਆਂ, ਲਾਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ, ਬਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੋਇਲ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੰਗ, ਸੈਰ ਸਪਾਟਾ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਦੀਪਕ ਬਾਲੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਉਪ ਕੁਲਪਤੀ ਪ੍ਰੋ. ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਉਪ ਕੁਲਪਤੀ ਡਾ. ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਪਦਮ ਸ੍ਰੀ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਰਦੀ, ਸਿੱਖ ਵਿਸ਼ਵਕੋਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰੋ. ਪਰਮਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸਿਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੰਗ, ਸੂਬਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਬਲਤੇਜ ਪੰਨੂ, ਬਢੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਉਦਾਸੀ ਸੰਪਰਦਾਇ ਤੋਂ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੈਦ ਸਮੇਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ SIR ਖਿਲਾਫ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਮੰਗਿਆ

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ" ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616 hardipchumber57@gmail.com

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਐੱਮਡੀਐੱਮਕੇ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਵਾਈਕੋ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਮੰਗਿਆ ਹੈ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੁਧਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਚੋਣ ਪੈਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਜੋਇਮਾਲਿਆ ਬਾਗਚੀ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ 2 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੀਤਾ।ਵਾਈਕੋ ਨੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਕਿ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮੇਤ ਕਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ ਅਤੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਿਯਮ,1960 ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਥੋਪੀਆ 'ਚ ਫਟਿਆ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਤੇ ਅਸਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਜਾਣੋ ਕੀ-ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ" ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616 hardipchumber57@gmail.com

ਇਥੋਪੀਆ ਦੇ ਅਫ਼ਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹਾਇਲੀ ਗੁੱਬੀ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਐਤਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਫਟ ਗਿਆ। ਸਥਾਨਕ ਮੀਡੀਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਕਰਕੇ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਤੇ ਧੂੜ ਦੀ ਪਰਤ ਜੰਮ ਗਈ।

ਸਮਿਥਸੋਨੀਅਨ ਸੰਸਥਾਨ ਦੇ ਗਲੋਬਲ ਵੋਲਕੈਨਿਜ਼ਮ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਛਲੇ 12,000 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਇਲੀ ਗੁੱਬੀ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਦੇ ਵਿਸਫੋਟ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ।

ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਆਹ ਦਾ ਬੱਦਲ ਲਾਲ ਸਾਗਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਤੈਰਦਾ ਹੋਇਆ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ।

ਸਥਾਨਕ ਮੀਡੀਆ ਨੇ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੁਆਹ ਸਥਾਨਕ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਇਥੋਪੀਆ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਲਗਭਗ 12 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਫਟਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਘਣਾ ਧੂੰਆਂ 14 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੱਕ ਆਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਉੱਠਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ।

ਟੂਲੂਜ਼ ਵਾਲਕੇਨਿਕ ਐਸ਼ ਐਡਵਾਇਜ਼ਰੀ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਗੁਬਾਰ ਯਮਨ, ਓਮਾਨ, ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੱਕ ਵਹਿ ਕੇ ਪਹੁੰਚਿਆ।

ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਬੇਘਰ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਾਰੇ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਭਾਰਤ 'ਚ ਅਸਰ

ਇੰਡੀਆ ਮੈਟ ਸਕਾਈ ਵੈਦਰ ਨੇ ਸੋਮਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਐਕਸ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ, "ਸੁਆਹ ਦਾ ਬੱਦਲ

ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵੱਲ ਵਧ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਇਲੀ ਗੁੱਬੀ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਤੱਕ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸੁਆਹ ਦਾ ਬੱਦਲ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਦਾ ਵਿਸਫੋਟ ਤਾਂ ਰੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸੁਆਹ ਦਾ ਬੱਦਲ ਵਾਯੂ-ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਉੱਠ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ 100-120 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵੱਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ।

"ਇਹ ਬੱਦਲ ਆਸਮਾਨ ਵਿੱਚ 15,000-25,000 ਫੁੱਟ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 45,000 ਫੁੱਟ ਤੱਕ ਉਚਾਈ ਵਿੱਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਦੀ ਸੁਆਹ, ਸਲਫ਼ਰ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਅਤੇ ਕੁਝ ਛੋਟੇ ਕੱਚ/ਚੱਟਾਨ ਦੇ ਕਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹਨੇਰਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਆਵਾਜਾਈ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਡਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਯਾਤਰਾ ਲੰਬੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

ਇੰਡੀਆ ਮੈਟ ਸਕਾਈ ਵੈਦਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, "ਇਹ ਸੁਆਹ ਦਾ ਬੱਦਲ ਰਾਤ 10 ਵਜੇ ਤੱਕ ਗੁਜਰਾਤ (ਪੱਛਮੀ ਹਿੱਸਾ) ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ, ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ, ਦਿੱਲੀ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਵਧੇਗਾ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹਿਮਾਲਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਸਮਾਨ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਧੁੰਦਲਾ ਦਿਖੇਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਹਵਾ ਹੋਰ ਖਰਾਬ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਟਾਈਮਜ਼ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ 'ਤੇ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਸੁਆਹ ਦੇ ਬੱਦਲ ਦੇ ਲਾਲ ਸਾਗਰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਮੱਧ ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਵੱਲ ਵਧਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ ਨੇ ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਡਾਣਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਇੰਡੀਗੋ ਨੂੰ 6 ਉਡਾਣਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨੀਆਂ ਪਈਆਂ।"

"ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਉਡਾਣ ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋਰ ਰੱਦ ਕੀਤੀਆਂ ਉਡਾਣਾਂ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੁੰਬਈ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦੇ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਡਾਣਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹਵਾਈ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਮੁੜ ਰੂਟ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਹਵਾਈ ਖੇਤਰ ਭਾਰਤੀ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ ਲਈ ਬੰਦ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।"

ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਵੀ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, "ਇਥੋਪੀਆ ਵਿੱਚ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਵਿਸਫੋਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਆਹ ਦੇ ਬੱਦਲ ਦੇਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨਲ ਕਰੂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਦੀਆਂ ਉਡਾਣਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਹੈ।"

ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਸਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਯਾਤਰੀਆਂ, ਕਰੂ ਅਤੇ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਯਕੀਨੀ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਹੀ ਸਾਡੀ ਪਹਿਲੀ ਤਰਜੀਹ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ। ਸਾਡੀਆਂ ਗਰਾਊਂਡ ਟੀਮਾਂ ਸਾਡੇ ਨੈਟਵਰਕ ਵਿੱਚ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦੀਆਂ ਰਹਿਣ

ਉਡਾਣਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ

ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀ ਪੀਟੀਆਈ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਰੈਗੂਲੇਟਰ ਡੀਜੀਸੀਏ ਨੇ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਥੋਪੀਆ ਵਿੱਚ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਫਟਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਪੀਟੀਆਈ ਅਨੁਸਾਰ, ਆਕਾਸ਼ਾ ਏਅਰ, ਇੰਡੀਗੋ ਅਤੇ ਕੇਐਲਐਮ ਵਰਗੀਆਂ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ ਨੇ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਸੁਆਹ ਦੇ ਬੱਦਲਾਂ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਉਡਾਣਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਰਤੀ ਮੌਸਮ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਐਮ ਮੋਹਪਾਤਰਾ ਨੇ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਟਾਈਮਜ਼ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ-ਐਨਸੀਆਰ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗੇਗਾ। ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ-ਐਨਸੀਆਰ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਾਂਗੇ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਸਰ ਉਡਾਣਾਂ 'ਤੇ ਪਵੇਗਾ।"

ਮੋਹਪਾਤਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਸਤ੍ਹਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਦਿਖੇਗਾ। ਆਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਧੁੰਦਲਾ ਅਤੇ ਬੱਦਲ ਵਰਗਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਲਈ ਰਹੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ।"

ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਘਰ 'ਚ ਡਾਕਾ, ਲਾੜੇ ਨੂੰ ਮਾਰੀ ਗੋਲੀ

ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਨੇ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨੋਕ 'ਤੇ ਲੁੱਟੇ ਗਹਿਣੇ ਅਤੇ ਨਕਦੀ

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ" ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616 hardipchumber57@gmail.com

ਕਰਨਾਲ: ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਕਰਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਸੋਮਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਪੰਜ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਕ ਘਰ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਡਾਕਾ ਮਾਰਿਆ। ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅਨਸਰਾਂ ਨੇ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨੋਕ ਉਤੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਬੰਧਕ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਗਹਿਣੇ, ਨਕਦੀ ਅਤੇ ਕਾਰ ਲੁੱਟ ਲਈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਾਕੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਾੜੇ ਨੂੰ ਵੀ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿਤੀ।

ਠੇਕੇਦਾਰ ਮਨੋਜ ਪਸਰੀਚਾ, ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ, ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਬੇਟੇ ਆਦਿਤਿਆ ਪਸਰੀਚਾ ਲੁੱਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਘਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ 4 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਪਰਵਾਰ ਨੇ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅਨਸਰਾਂ ਨੇ ਮਨੋਜ ਦੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਰਿਵਾਲਵਰ ਦੇ ਬੱਟ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਲਾੜੇ ਆਦਿਤਿਆ ਦੇ ਮੋਢੇ ਉਤੇ ਨੇੜਿਓਂ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿਤੀ। ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨੋਕ ਉਤੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਅਤੇ ਨਕਦੀ ਨੂੰ ਮੰਗਵਾਇਆ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਭੱਜ ਗਏ। ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਆਦਿਤਿਆ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਕ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੁਲਿਸ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਸੰਗਠਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਪਰਾਧ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਦਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪੰਜ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਰਾਜੀਵ ਉਰਫ ਰਾਜਾ ਵਾਸੀ ਤਾਜਗੰਜ, ਦੀਪਕ ਉਰਫ ਹੈਰੀ ਵਾਸੀ ਸ਼ਿਵਪੁਰੀ, ਪ੍ਰਿੰਸ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਵਾਸੀ ਬਟਾਲਾ ਰੋਡ ਅਤੇ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸਾਬਕਾ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੀਤਾ ਖਾਰਜ

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ" ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616 hardipchumber57@gmail.com

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ : ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੋ ਸਾਬਕਾ ਜੱਜਾਂ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਕੜਕਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਆਸ਼ਾ ਕੜਕਲ ਦੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਸੇਵਾ 'ਚ ਈਮਾਨਦਾਰੀ,ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਸਭ ਕੈਰੀਅਰ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ । ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਸ਼ਾ ਕੜਵਲ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਰਿਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਜਦਕਿ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਕੜਵਲ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਤਨਖਾਹ ਰਿਕਵਰੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸੀਮਤ ਰਾਹਤ ਦਿੱਤੀ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਵੇਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸੀ.ਜੇ.ਐਮ ਕਮ ਸਿਵਲ ਜੱਜ ਸੀਨੀਅਰ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ 50 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਪੂਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜਨਹਿਤ 'ਚ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਟਾਇਰ

ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕੋਰਟ 'ਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸੇਵਾ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਾਇਆ ਕਿ 2009 ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਅਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗੰਭੀਰ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਰਜ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕੰਮ ਵਿੱਚ, ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਘਾਟ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਛੁੱਟੀਆਂ ਲੈਣ ਦੀ ਆਦਤ, ਬਾਰ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਰਚਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ, ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਨਤਾ ਵਰਗੇ ਜ਼ਿਕਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਇਦਾਦ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਮੁਅੱਤਲ ਰਹੇ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਕੋਈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਿਕ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਬਲਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੇਵਾ 'ਚ ਰੱਖਣਾ ਲੋਕਹਿਤ 'ਚ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜਸਟਿਸ ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਮਿਸ਼ਰਾ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਰੋਹਿਤ ਕਪੂਰ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਆਧਾਰ ਦੀ ਉਮੀਦ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ 'ਤੇ ਜਨਤਾ ਭਰੋਸਾ ਟਿਕਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਅਦਾਲਤ ਕੇਵਲ ਇਹ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਫੈਸਲਾ ਕਿਤੇ ਬੁਰੀਭਾਵਨਾ, ਮਨਮਰਜੀ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਜਿਹਾ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਿਕਵਰੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਗਲਤ ਠਹਿਰਾਇਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਅੱਤਲ ਦੀ ਮਿਆਦ (23 ਜੁਲਾਈ 2012 ਤੋਂ 4 ਅਕਤੂਬਰ 2015) ਨੂੰ "ਲੀਵ ਆਫ ਦ ਕਾਈਂਡ ਡੂ ਯੂ" ਮੰਨਣਾ ਅਤੇ ਲਗਭਗ 23.85 ਲੱਖ ਦੀ ਰਿਕਵਰੀ ਕਰਨਾ ਅਣਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਫੀਕ ਮਸੀਹ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਿਕਵਰੀ ਹੁਕਮ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਰਾਹਤ ਕੇਵਲ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲ,ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਨਾਲ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਅੰਤ 'ਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਸ਼ਾ ਕੜਵਲ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਦਕਿ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅੰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਿਰਫ ਰਿਕਵਰੀ ਰੱਦ ਕੀਤੀ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਕਾਨੂੰਨੀ, ਤਰਕਸੰਗਤ ਅਤੇ ਲੋਕਹਿਤ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਸ 'ਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

26 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਥਾਪਤ ਆਰਜ਼ੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ ਮੌਕ ਸਟੂਡੈਂਟ ਸੈਸ਼ਨ

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ" ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616 hardipchumber57@gmail.com

ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਸ. ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧਵਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੌਕ ਸਟੂਡੈਂਟ ਸੈਸ਼ਨ 26 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਵਸ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਆਰਜ਼ੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਮੌਕ ਸਟੂਡੈਂਟ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ 350ਵੇਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ।

ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਦਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਉਣ ਦਾ ਸਲੀਕਾ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਉਭਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੂਬੇ ਭਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਮੌਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਸਪੀਕਰ, ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀਆਂ, ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਦਮ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੇਗਾ।

ਸਪੀਕਰ ਸ. ਸੰਧਵਾਂ ਨੇ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਸਕੂਲ ਸਟਾਫ਼ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰ ਦਾ ਘਰ ਢਾਹਿਆ

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ" ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616 hardipchumber57@gmail.com

ਪਠਾਨਕੋਟ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਚੱਲ ਰਹੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਵੱਡੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਮਿਆਲ ਨੇੜੇ ਉੱਜ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਸਥਿਤ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰ ਮੁਹੰਮਦ

ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਘਰ ਨੂੰ ਜੇਸੀਬੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਰੀਫ ਪਿੰਡੀ ਭਦੋਲੀ, ਬਮਿਆਲ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਡਰੋਨ ਰਾਹੀਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਹੈਰੋਇਨ ਆਯਾਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਉੱਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਅੱਜ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ।

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ"
ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਸਾਡੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹਾਲੇ ਬਾਕੀ ਹੈ- ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ

ਇੰਜੀ. ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਚੁੰਬਰ

1935 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 1937 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੱਧੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਅਤੇ ਚਤਰਵਰਨ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 7 ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ, ਵਿਧਾਇਕ ਬਣੇ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਆਦਿ ਵੀ ਬਣਨ ਲੱਗੇ। ਹੁਣ ਸ਼ਾਸਨ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭਾਰਤ ਚਤਰਵਰਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। 1947 ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਰਗ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਉਹ ਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕੁੱਝ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਲਾਭ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਚਤਰਵਰਨ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਮੰਤਰੀ, ਵਿਧਾਇਕ, ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਬਣਦਾ ਹੱਕ ਦਿਵਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ 25 ਨਵੰਬਰ, 1949 ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਣ (3/3) (ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਲੇਖ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ)

ਭਾਰਤ ਨੇ ਇਸ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਇਸਨੂੰ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਗੁਆ ਦੇਵੇਗਾ? ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਪਰ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ - ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ

ਪੁਰਾਣੇਪਣ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ - ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਵਿੱਚ ਪਤਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਵਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੇਗਾ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਭਾਰੀ ਬਹੁਮਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਹਕੀਕਤ ਬਣਨ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਦਿੱਖ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਖੂਨੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ। ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਿਵਲ ਅਵੱਗਿਆ, ਅਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਸੱਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ। ਜਦੋਂ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਾਧਨ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਕਾਫ਼ੀ ਮੌਕੇ ਸਨ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਾਧਨ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਤਰੀਕੇ ਅਰਾਜਕਤਾ ਦੇ ਵਿਆਕਰਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਓਨਾ ਹੀ ਬਿਹਤਰ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਜੌਨ ਸਟੂਅਰਟ ਮਿੱਲ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਚੇਤਾਵਨੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ: "ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਆਦਮੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰੱਖੋ, ਜਾਂ ਉਸਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਸੌਂਪੋ ਕਿ ਇਸਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਵੇ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਆਦਮੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀਆਂ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਇਰਿਸ਼ ਦੇਸ਼ਭਗਤ ਡੈਨੀਅਲ ਓ'ਕੌਨੇਲ ਨੇ ਸਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਵੀ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕੋਈ ਔਰਤ ਆਪਣੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਾਵਧਾਨੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਭਗਤੀ, ਜਾਂ ਜਿਸਨੂੰ ਭਗਤੀ ਜਾਂ ਨਾਇਕ-ਪੂਜਾ ਦਾ ਮਾਰਗ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਆਤਮਾ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਜਾਂ ਨਾਇਕ-ਪੂਜਾ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਰਸਤਾ ਹੈ ਜੋ ਪਤਨ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੀਜੀ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਥਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਦੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਮਾਜਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਤਰੀਕਾ ਜੋ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਏਕ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਤੱਤਾਂ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਹ ਤ੍ਰਿਏਕ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਘ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਕਿ ਇੱਕ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਨਾਲ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨਾ ਹੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਹੁਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਬੋਤਮਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਮਾਨਤਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਾਟ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮਾਜ ਹੈ ਜੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਅਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੌਲਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਘੋਰ ਗਰੀਬੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। 26 ਜਨਵਰੀ, 1950 ਨੂੰ, ਅਸੀਂ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ, ਇੱਕ ਵੋਟ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੋਟ, ਇੱਕ ਮੁੱਲ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ, ਇੱਕ ਮੁੱਲ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਾਂਗੇ? ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ? ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਹੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਵਾਂਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਲੋਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਉਸ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਜਿਸਨੂੰ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਇੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਹੈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣਾ। ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦਾ ਬਰਾਬਰ ਭਾਈਚਾਰਾ - ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕੰਮ ਹੈ। ਇਹ ਕਿੰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਇਸਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਜੇਮਜ਼ ਬ੍ਰਾਇਸ ਦੁਆਰਾ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸੀ ਗਈ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀ - ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਬ੍ਰਾਇਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ - ਕਿ:

"ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਮਰੀਕੀ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟ ਐਪੀਸਕੋਪਲ ਚਰਚ ਆਪਣੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੰਖੇਪ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਿਊ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪਾਦਰੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ, 'ਪ੍ਰਭੂ, ਸਾਡੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਅਸੀਸ ਦਿਓ।' ਇੱਕ ਦੁਪਹਿਰ, ਭਾਵੁਕ ਪਲ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਵਾਕ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਇਸਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 'ਰਾਸ਼ਟਰ' ਸ਼ਬਦ 'ਤੇ ਇੰਨੇ ਸਾਰੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ 'ਪ੍ਰਭੂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਸ ਦਿਓ' ਸ਼ਬਦ ਅਪਣਾਏ ਗਏ।

ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ ਇੰਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਹਨ, ਤਾਂ ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਕਿੰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਦਿਨ ਯਾਦ ਹਨ ਜਦੋਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀ "ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ "ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਭਰਮ ਪਾਲਦੇ ਹਾਂ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਲੋਕ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਓਨਾ ਹੀ ਬਿਹਤਰ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਦੋਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਸਮਝਾਂਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਸ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ—ਅਮਰੀਕਾ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਸ਼ਕਲ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਜਾਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਤਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਜਾਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵੰਡਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਰੋਧੀ ਵੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਾਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਈਰਖਾ ਅਤੇ ਨਫ਼ਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈਚਾਰਾ ਤਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਹਕੀਕਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਹੋਵੇ। ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਸਮੈਟਿਕ ਤਰੱਕੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਡੂੰਘੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਹ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੁਹਾਵਣੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦੇ। ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ" Rs- 100/month
"Equality and Justice" स्वतंत्रता, समानता, भाईचारा

ਸ਼ਕਤੀ ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਬੋਝ ਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਗੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਘਟਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਰਥ ਤੋਂ ਵੀ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਵਰਗ ਸ਼ਾਸਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਥੱਕ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਸਬਰੇ ਹਨ। ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵੈ-ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਇਸ ਤਾਂਘ ਨੂੰ ਵਰਗ ਸੰਘਰਸ਼ ਜਾਂ ਵਰਗ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇੱਕ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਦਿਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਬਰਾਹਮ ਲਿੰਕਨ ਨੇ ਸਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸਦਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ, ਓਨਾ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ, ਦੇਸ਼ ਲਈ, ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇੰਨਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਸਦਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਥੱਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਇਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵੀ ਲਗਾਈਆਂ ਹਨ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਲਤੀ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਗਲਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਗਲਤ ਹੋਣ ਦਾ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਵੀ ਨਵੀਆਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਥੱਕ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਓ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਵਿੱਚ ਢਿੱਲ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਲਈਏ ਜੋ ਸਾਡੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਚੁਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਡੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਜਾਣ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ।

ਸਰਕਾਰੀ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਕੂਲ ਅਬਲੋਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਰਬ ਮਨਾਇਆ

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ"
ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

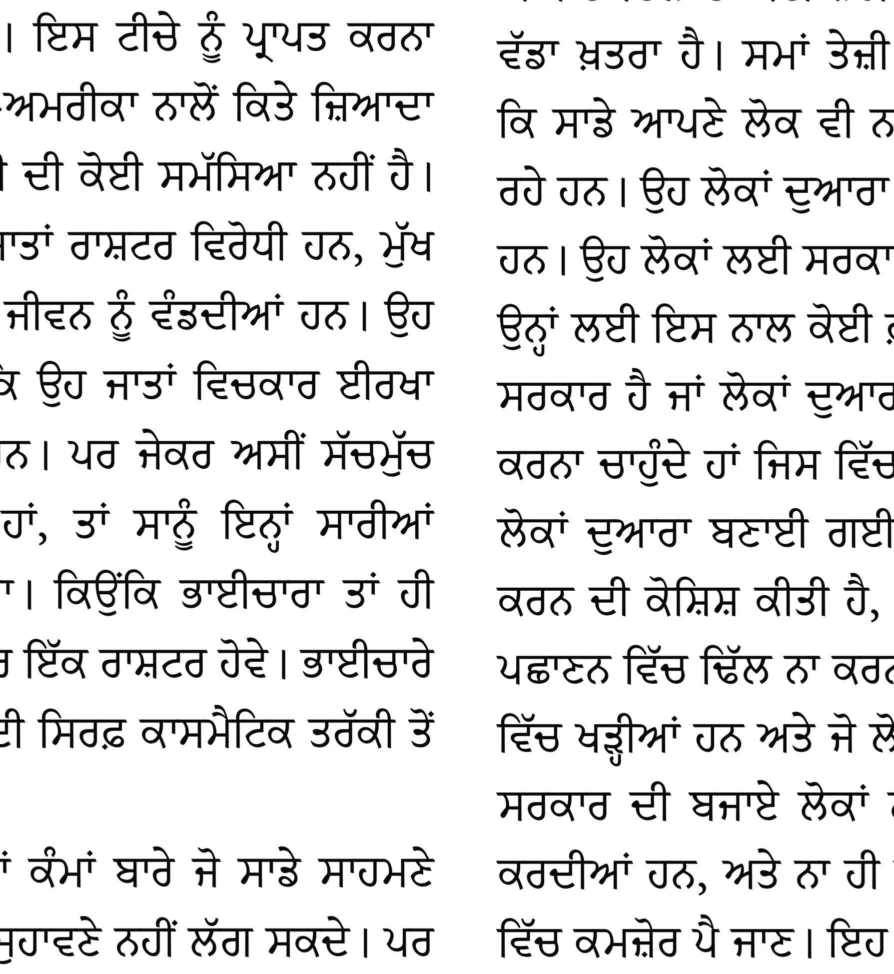

ਅੱਜ ਸਰਕਾਰੀ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਮਾਰਟ ਸਕੂਲ ਅਬਲੋਵਾਲ ਵਿਖੇ ਸੀ ਐੱਚ ਟੀ ਮੈਡਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਵਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦਰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਅਤੇ ਓਹਨਾ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸੇਵਕਾਂ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ, ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਜੀ ਦੇ 350 ਸਾਲਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕੁਇਜ਼ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ | ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਛੇ ਟੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲਿਆ | ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ | ਜੱਜ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਲਈ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ | ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ | ਸੀ ਐੱਚ ਟੀ ਮੈਡਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਵਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਾਈਡ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਗਈ | ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਮੂਹ ਸਟਾਫ ਹਾਜ਼ਰ ਰਿਹਾ |

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਖੇ “ਮੁਫ਼ਤ ਸਿਹਤ ਜਾਂਚ ਕੈਂਪ” ਲਗਾਇਆ

150 ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਚ

“Equality and justice”
Patiala 25 November
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਬੰਗਾ, (ਚਰਨਜੀਤ ਸੱਲ੍ਹਾਂ): - ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ ਨੂਰਪੁਰ ਵਿਖੇ “ਮੁਫ਼ਤ ਸਿਹਤ ਜਾਂਚ ਕੈਂਪ” ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਕੈਂਪ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਮੈਡਮ ਰਛਪਾਲ ਕੌਰ ਯੂਕੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ ਨੂਰਪੁਰ ਵਿੱਖੇ ਮਾਰੀਜਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤੀਆਂ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਦਰਦ, ਗਠੀਆ ਅਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮੁਫ਼ਤ ਚੈਕ ਅੱਪ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਦੁਖੀ ਮਰੀਜ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾ ਕੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਡਾ ਐਨ ਕੇ ਸੁੰਡਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਵਲੋਂ 150 ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਮੈਡਮ ਰਛਪਾਲ ਕੌਰ ਵਲੋਂ ਹਸਪਤਾਲ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਹਸਪਤਾਲ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਮੈਡਮ ਰਛਪਾਲ ਕੌਰ ਯੂਕੇ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦਗਾਰੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਸਿਰੋਪਾਓ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹਸਪਤਾਲ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਟਰੱਸਟ ਵਲੋਂ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮੁਫ਼ਤ ਸਿਹਤ ਜਾਂਚ ਕੈਂਪ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਰੀਜਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਦਵਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੈਂਪ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖ- ਵੱਖ ਲੈਬ ਟੈਂਸਟ ਵੀ ਮੁਫ਼ਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਬਲਵੀਰ ਕੌਰ ਸਰਪੰਚ ਸਰਹਾਲ ਕਾਜ਼ੀਆਂ, ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਬਹਿਰਾਮ, ਬਿੰਨੀ ਭਾਟੀਆ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੌਰ , ਜਸਵੀਰ ਕੌਰ ਬਾਲੋਂ, ਰੋਹਿਤ ਮਹੇ, ਸੁਨੀਲ ਫਗਵਾੜਾ, ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ, ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਹੈਪੀ, ਪ੍ਰੋਮਿਲਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਸੁਮਨ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਲਾ ਦੇਵੀ ਕਾਂਗੜਾ, ਓਂਕਾਰ ਸਿੰਘ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਆਦਿ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਹਾਜਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹ- ਬਿਸਕੁਟਾਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਵੀ ਅਤੁੱਟ ਵਰਤਾਇਆ ਗਿਆ।

11ਵਾਂ ਖੂਨਦਾਨ ਕੈਂਪ 11ਵਾਂ ਖੂਨਦਾਨ ਕੈਂਪ,

“ਮਿਸ਼ਨ ਸੇਵ ਲਾਈਫ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸੋਸਾਇਟੀ (REGD.)” ਦੁਆਰਾ

ਲਾਈਫਲਾਈਨ ਬਲੱਡ ਸੈਂਟਰ, ਹੋਟਲ ਫਲਾਈਓਵਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਾਲੀਆ ਹਸਪਤਾਲ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ: 27.11.2025 (ਵੀਰਵਾਰ) ਨੂੰ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਮਾਂ: ਸਵੇਰੇ 09:00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ 02:00 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਖੂਨ ਬਚਾਓ ਜੀਵਨ ਦਿਓ

ਖੂਨਦਾਨ ਲਈ ਵਲੰਟੀਅਰ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ:

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਸਿੰਗਲਾ - 9417900250

ਇੰਦਰ ਮੋਹਨ ਮਹਾਜਨ-9463998639

ਤੁਹਾਡੀ ਦਿਆਲਤਾ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਜ ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣ ਲਈ ਜੀਵਨ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬਦਹਾਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਪੰਜਾਬ ਬਣਾਉਣਾ ਬਸਪਾ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਸੰਭਾਲੋ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼-ਕਰੀਮਪੁਰੀ

“ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ”
ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਚੱਬੇਵਾਲ (ਚਰਨਜੀਤ ਸੱਲ੍ਹਾਂ)ਪੰਜਾਬ ਸੰਭਾਲੋ ਮਹਿਮ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਪੜਾਅ ਚ ਚਾਹ ਤੇ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ ਅੱਜ ਪਿੰਡ ਖਾਨਪੁਰ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ ਪੰਚ ਪਿੰਡ ਖਾਨਪੁਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਚੱਬੇਵਾਲ ਦੇ ਘਰੇ ਚਾਹ ਤੇ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸੰਭਾਲੋ ਮਹਿਮ ਜਿਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਉਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਚੁਨੌਤੀ ਚੋਂ ਕੱਢਣਾ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ, ਸਿੱਖਿਆ ਕ੍ਰਾਂਤੀ 100 ਫੀਸਦੀ ਸਕੂਲਾਂ ਚ ਅਧਿਆਪਕ,ਮੁਫਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਜਮੀਨ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ,ਸਿਹਤ ਕ੍ਰਾਂਤੀ,ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਰਜੇ ਤੇ ਬੋਝ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣਾ,ਬਦਹਾਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਪੰਜਾਬ ਬਣਾਉਣਾ, ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਰਹੀ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜੇ ਕਰਨਾ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਸੰਕਟ ਚੋਂ ਕੱਢਣਾ,ਬਚਪਨ ਅਤੇ ਬੁਢਾਪੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ,ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨਾਲ ਆਮ ਪਾਰਟੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਹਜਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਕੇ ਲਗਭਗ 45 ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵੀ ਪੈਸਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਚ ਨਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਧੋਖਾ ਇਹ ਸਭ ਮੁੱਦੇ ਪੰਜਾਬ ਸੰਭਾਲੋ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਅਤੇ ਹਾਜਰੀਨ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸੰਭਾਲੋ ਮਹਿਮ ਨੂੰ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਮਹਿਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਇਸ ਮੌਕੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ 11000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਬਸਪਾ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਜਸਵਿੰਦਰ ਜੱਸੀ ਜੀ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਟੀਮ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਸ ਮੌਕੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਿਲਾ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਭੀਮ ਜੀ, ਰਾਕੇਸ਼ ਕਿੱਟੀ ਜੀ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੋਠੀ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੋਰ ਬਸਪਾ ਆਗੂ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ

ਪੰਜਾਬ ਬੁੱਧਿਸਟ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਰਜਿ) ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਚੋਣ

ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਭਜਨ ਸਾਪਲਾ ਪਰਧਾਨ ਤੇ ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ ਜ. ਸਕੱਤਰ ਚੁਣੇ ਗਏ- ਮਹਿੰਦਰ ਰਾਮ ਫੁੱਗਲਾਣਾ ਜਲੰਧਰ

“Equality and justice”
Patiala 25 November
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਪੰਜਾਬ ਬੁੱਧਿਸਟ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਰਜਿ) ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਜਲਾਸ ਵਿੱਚ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਜਿਸ ‘ਚ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਭਜਨ ਸਾਂਪਲਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਲਾਲ (ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ) ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ (ਐਸ. ਡੀ.ਓ.) ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ, ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰੂ ਖਜ਼ਾਨਚੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਰੁਣ ਕੁਮਾਰ ,ਐਡਵੋਕੇਟ ਕਮਲਜੀਤ ਫਗਵਾੜਾ ,ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਐਗਜੈਕਟਿਵ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣਨ ਨਾਲ, ਸਾਰੇ ਪਿਛਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲੇ 2 ਸਾਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਚੁਣ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਚੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਰੂਪ ਨਾਲ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰੀ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਯੋਗਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਰਾਮ ਪਾਲ ਰਾਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਫੈਬੋ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਬੁੱਧਿਸਟ ਸੋਸਾਇਟੀ ,(ਯੂ.ਕੇ.) ਇੰਗਲੈਂਡ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਚੋਣ ਅਫਸਰ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਪਰਮਜੀਤ ਜੱਸਲ ਅਤੇ ਡਾ. ਗੁਰਪਾਲ ਚੌਹਾਨ ਚੋਣ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਸਭ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲੇ 2 ਸਾਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਚੁਣ ਲਿਆ। ਰਾਮ ਪਾਲ ਰਾਹੀ ਯੂ.ਕੇ. ਨੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਭਜਨ ਸਾਂਪਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਚੁਣੇ ਸਾਰੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੁਣੇ ਗਏ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਤਥਾਗਤ ਬੁੱਧ ਤੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨਗੇ ,ਭਿਖਸ਼ੂ ਸੰਘ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਵੀ ਕਰਨਗੇ। ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਉਪਰੰਤ ਭੰਤੇ ਗਿਆਨੇਸ਼ਵਰ , ਧੰਨਪਤ ਰੱਤੂ (ਯੂ.ਕੇ.), ਰਤਨ ਲਾਲ ਸਾਂਪਲਾ ਯੂ.ਕੇ., ਮਦਨ ਸਰੋਆ (ਯੂ. ਕੇ.) ਨੂੰ 2 ਮਿੰਟ ਦਾ ਮੌਨ ਰੱਖ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਵਿਛੜੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਭਜਨ ਸਾਂਪਲਾ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਨਵੀਂ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਹੱਕ ਚੋਣਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੇ। ਸਾਰੇ ਹਾਜ਼ਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਿਆ ਪਾਸ ਕੀਤੀ। ਨਵੀਂ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਬਾਅਦ ‘ਚ ਭੰਤੇ ਪ੍ਰਗਿਆ ਬੋਧੀ ਜੀ ਤੋਂ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲਿਆ। ਨਵੀਂ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪ੍ਰਣ ਲਿਆ ਕਿ ਬੋਧ ਗਯਾ ਮੁਕਤੀ ਅੰਦੋਲਨ ‘ਚ ਆਪਣਾ ਬਣਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਣਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਫੋਟੋ ਕੈਪਸਨ-- ਨਵੀਂ ਚੁਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅਹੁੱਦੇਦਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੈਬਰ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੁੱਤ ਕੋਲ ਖੜ ਕੇ ਫੋਟੋ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹੋਏ।

ਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਨਵੇਂ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਨਾਲ ਪਲੇਠੀ ਮੁਲਾਕਾਤ 26 ਨੂੰ : ਢੋਸੀਵਾਲ

-- ਮਿਲ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਵਧਾਈ --

“ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ”
ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ, 25 ਨਵੰਬਰ ( ) ਸਮਾਜ ਦੇ ਭਲੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਰਕਿੰਗ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾ ਮੁਕਤਸਰ ਵਿਕਾਸ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਵਫ਼ਦ ਵੱਲੋਂ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਨਵੇਂ ਆਏ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਅਭਿਮੰਨਿਊ ਰਾਣਾ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਸ. ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ 26 ਨਵੰਬਰ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 11:00 ਵਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਖੇ ਪਲੇਠੀ ਮਿਲਣੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮਿਸ਼ਨ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਮਾਜ ਸੇਵਕ ਜਗਦੀਸ਼ ਰਾਏ ਢੋਸੀਵਾਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੇ ਇਸ ਵਫ਼ਦ ਵਿੱਚ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਆਗੂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਗੇ। ਉਕਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਢੋਸੀਵਾਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਰਸਮੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਣਾ ਨੂੰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਕਪਤਾਨ ਪੁਲਿਸ ਵਜੋਂ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਣ ’ਤੇ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਗਤੀ ਸਨਮਾਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਭੇਂਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਢੋਸੀਵਾਲ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ’ਤੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਸ੍ਰੀ ਰਾਣਾ ਨੂੰ ਉਕਤ ਪਲੇਠੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਢੋਸੀਵਾਲ ਨੇ ਸਮੂਹ

ਮਿਸ਼ਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਉਕਤ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੇ ਵਫਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸਮੇਂ-ਸਿਰ ਸਥਾਨਕ ਬਠਿੰਡਾ ਰੋਡ ਸਥਿਤ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਦਫਤਰ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਨਰਮੇ ਦੇ ਬੀਜ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਕਦੋਂ ਮਿਲੂ...

“ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ”
ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਰਮੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਹੇਠ ਰਕਬਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਨਰਮਾ ਲਗਾਉਣ/ਬੀਜਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਰਮੇ ਦੇ ਬੀਜ ਉੱਪਰ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਝੋਨੇ ਹੇਠੋਂ ਰਕਬਾ ਘਟਾਕੇ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਡਿੱਗ ਰਹੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਹੁਣ ਨਰਮੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸੀਜ਼ਨ ਵੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਤੇ ਕਣਕ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਵੀ ਲੱਗਭਗ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਨਰਮੇ ਦੇ ਬੀਜ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬੀਤਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨਰਮਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਗਈ। ਜਦਕਿ ਬਿੱਲ ਆਦਿ ਆਨਲਾਈਨ ਅਪਲਾਈ ਕਰਨ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਪੱਲਿਓ ਖ਼ਰਚਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਬਸਿਡੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਬਣਾਵੇ ਜਿਵੇਂ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਧ ਰਹੀ ਖੱਜਲ ਖ਼ੁਆਰੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੀਮਾਂ ਆਸਾਨ ਕਰਕੇ ਘਟਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅੰਗਰੇਜ ਸਿੰਘ ਵਿੱਕੀ,
ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕ. ਕੋਟਗੁਰੂ (ਬਠਿੰਡਾ)

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ"
ਪਟਿਆਲਾ 24 ਨਵੰਬਰ
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਸੰਵਿਧਾਨ - ਦਿਵਸ਼

26 ਨਵੰਬਰ 1949

ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਆਈ ਆਰ ਐਸ (ਰਿਟਾ)
ਸੰਪਰਕ (9888828406)

ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਜਦ ਸੱਭਿਅਕ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ,ਤਦ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵੀ ਬਣਾਏ l ਇਹ ਜਰੂਰੀ ਸਨ /ਹਨ l ਮਨੂ - ਸਮ੍ਰਿਤੀ (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ' ਚ) ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਦਸਤਾਵੇਜ ਹੈ l ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਨਵ - ਧਰਮਸ਼ਾਸਤਰ ਜਾਂ ਮਨੂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ - ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ - ਪੁਸਤਕਾਂ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ l ਜਦ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਮੂਲ - ਲਿਖਤ ਉਪਲਭਧ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਫਿਰ ਭੀ ਇਸ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ 2 BCE ਤੋਂ 2 C E ਦਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਹੈ l (BCE, Jesus Christ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸਦੀਆਂ - CE, Jesus Christ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਸਦੀਆਂ)

ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖੀ ਸੱਭਿਅਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਆਉਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ/ ਹੈ l ਇਸ ਲਈ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸੱਭਿਅਤਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ - ਸੁਭਾਅ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ l ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਜਾਂ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹਿੰਦੂ - ਧਰਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ- ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਮੰਨ ਕੇ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾ ਕੀਤੀ l ਸਮਾਜ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ l ਮੱਧ - ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼ਾਹੀ - ਖਾਨਦਾਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਰਿਹਾ l ਇਹ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਹੀ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਗਿਆ l ਇਹ ਹਮਲਾਵਰ ਜਿਆਦਾਤਰ ਇਸਲਾਮ ਅਤੇ ਇਸਾਈ ਧਰਮ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਰਹੇ l ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਤਕਰੀਬਨ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ ਅਤੇ ਇਸਾਈ ਧਰਮੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਸਾਡੇ ਤੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ l ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ l

ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ 15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ l ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਸਰਬ ਹਿੰਦ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ l ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਇਸ ਘੋਲ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਸੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ l ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਧੜੇ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਮਨੂ - ਸਮ੍ਰਿਤੀ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਅਰਥਾਤ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ l ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਾਲਾ ਧੜਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ ਲਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਸਮੂਹਿਕ ਸੋਚ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਬਿੰਦੂ ਮੰਨ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ l ਇਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਕੁਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮਨੂ - ਸਮ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਜਾਵਾਂ ਸਨ l ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸ਼ੂਦਰ ਲਈ ਮੌਤ ਸੀ ਪਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ l ਔਰਤਾਂ , ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਲਈ ਬੜੇ ਕਰੜੇ ਅਤੇ ਘਿਰਣਤ ਕਾਨੂੰਨ ਸਨ l ਅੰਗਰੇਜੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਸਿਮਟਨ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਫਿਜ਼ਾ ਬਦਲ ਰਹੀ ਸੀ l ਇਸ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਦਲੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ l ਡਾਕਟਰ ਬੀ ਆਰ ਅੰਬੇਡਕਰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਸਿਆਸੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਰਖਦੇ ਸਨ l ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੂੜੀਵਾਦੀਆਂ ਬਦਲਾਅ ਬਾਰੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਵੰਗਾਰਿਆ ;

' ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤ ,ਜਿਹੜੀ ਜਿਆਦਾਤਰ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਰਹੀ ਹੈ , ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਦਗਰਜ ਗੱਲ ਹੈ l ਕੇਵਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ l ਅਜਿਹੀ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੁਰੂਆਤ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ l ਕਿਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਵਾਰ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹ ਸਦਾ ਲਈ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘੋਰ ਅਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ l ਅਜਿਹਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਸਮੁੱਚੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ l ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਮੀਰ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ l ਉਲਟਾ ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸਹਯੋਗੀ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਪ੍ਰਗਤੀ ਇਕਮਾਤਰ ਇਸ ਸਦਾਚਾਰਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਗਲਤ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸਥਾਪਿਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ l' (Dr. Babasaheb Ambedkar Writings and Speeches Vol 7)

ਕੈਬਨਿਟ ਮਿਸ਼ਨ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ 6 ਦਸੰਬਰ 1946 ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਘੜਨੀ ਸਭਾ ਦਾ ਗਠਨ ਹੋਇਆ l ਇਸ ਵਿਚ ਜੁਲਾਈ - ਅਗਸਤ 1946 ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਚੁਣਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਭੇਜੇ l 9 ਦਸੰਬਰ 1946 ਨੂੰ ਡਾ. ਰਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਇਸ ਦੇ ਸਥਾਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣੇ ਗਏ l ਸੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ 389 ਮੈਂਬਰ ਸਨ l 15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 99 ਮੈਂਬਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਏ ਅਤੇ ਬਾਕੀ 289 ਮੈਂਬਰ ਬਚ ਗਏ l ਇਸ ਵਿਧਾਨ ਘੜਨੀ ਸਭਾ ਨੇ ਕੁੱਲ 11 ਬੈਠਕਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ 2 ਸਾਲ 11 ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ 18 ਦਿਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਿਆ l ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਦੌਰਾਨ ਡਾ. ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਪੱਲੜਾ ਭਾਰੀ ਰਿਹਾ l

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਡਾ. ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਚੁਣ ਲਿਆ ਗਿਆ l ਇਹ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਵੇਕ ਵਾਲੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ l ਇਹ ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਡਾਇਬਿਟੀਜ ਤੋਂ ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸਨ l BABASAHEB My Life with Dr Ambedkar by Savita Ambedkar (ਮਰਾਠੀ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜੀ ਵਿਚ ਨਦੀਮ ਖਾਨ ਅਨੁਵਾਦਿਤ 2022) ਮੁਤਾਬਿਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਵਿਧਾਨ ਘੜਨੀ ਸਭਾ ਨੂੰ ਨਵੰਬਰ 1948 ਵਿੱਚ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ l ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਬੁੱਧੀ ਵਿਵੇਕ ਮਹਾਨ ਚਿੰਤਕ ਨੇ ਇਸ ਚੈਲੇਂਜ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ l Savita Ambedkar ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਰਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਹਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਖਾਸ ਫੋਮ ਵਾਲੀ ਕੁਰਸੀ ਡਾ. ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਬੇਡਕਰ ਲਈ ਰੱਖੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਫੋੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅੰਦਰ ਹੋਏ ਟੋਏ ਵਿਚ ਰੂਈ ਦਾ ਫਹਿਆ ਪੂਰਾ ਅੰਦਰ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ l ਖਾਸ ਕੁਰਸੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਲੱਕੜ ਦੇ ਬੈਂਚ ਤੇ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਸਨ l ਇਹ ਭੀ ਦੱਸਣਾ ਕੁਥਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਖਰੜਾ ਕਮੇਟੀ ਜਿਸ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੱਕੜ ਦੇ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ l ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁੱਲ 7635 ਸੋਧਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋ 2473 ਤੇ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋਈ l ਬਹਿਸ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾਕੁਨ ਜਵਾਬ ਡਾਕਟਰ ਸਹਿਬ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ l ਮੰਨਣਯੋਗ ਛੋਟ ਮੰਨ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ - ਮੰਨਣਯੋਗ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ l ਕੋਈ 2000 ਤਰਮੀਮਾਂ ਨਾਲ ਵਿਧਾਨ ਘੜਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਇਸ ਖਰੜੇ ਨੂੰ 26 ਨਵੰਬਰ 1949 ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ l ਡਾ. ਰਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੇ ਇਸ ਦਿਨ ਦਿੱਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ/ ਸੁਣਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ l ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ;

' ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਮਹਿਸੂਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਬਲਕਿ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਖਰੜਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ,ਆਪਣੀ ਖਰਾਬ ਸਿਹਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ , ਉਹ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ l ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਇਤਨੇ ਸਹੀ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਖਰੜਾ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ l ਉਨਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਠੀਕ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਤੇ ਆਭਾ ਦੀ ਪਾਣ ਵੀ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤੀ l'

ਸਵਿਤਾ ਅੰਬੇਡਕਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੌਮੀ ਏਕਤਾ ਲਈ ਤਹਿਦਿਲੋਂ ਕੀਤੀ ਅਰਦਾਸ ਅਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗੂੰਜਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ; (B R Ambedkar : Selected Speeches (Vol 11 14 Nov to 19 Nov 1949) ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ ;

' ਮੈਂ ਵਿਧਾਨ ਘੜਨੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਖਾਹਿਸ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ l [...] ਮੈਂ ਉਸ ਵਕਤ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਜਦ ਸਭ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਖਰੜਾ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਚੁਣ ਲਿਆ l [...] ਵਿਧਾਨ ਘੜਨੀ ਸਭਾ ਅਤੇ ਖਰੜਾ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਅੱਤ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਅਤੇ ਯਕੀਨ ਜਤਾ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਰੀਆ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ l'

ਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਭਾਵੁਕ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ ;

' ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਤਾਂ ਹਨ l ਜਾਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਲਹਿਦਗੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ l ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਾਤ - ਜਾਤ ਦਰਮਿਆਨ ਈਰਖਾ ਅਤੇ ਵੈਰ - ਵਿਰੋਧ ਉਪਜਾਉਂਦੀ ਹਨ l ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਕੌਮ ਬਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ l'

26 ਨਵੰਬਰ 1949 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੜਨੀ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਰੜੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ (The Preamble) ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਜੋਂ ਅਪਣਾਅ ਲਿਆ ;

' ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ , ਬਾਜ਼ਾਬਤਾ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਹਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ,ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਇਨਸਾਫ ; ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ,ਭਾਵ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ,ਵਿਸ਼ਵਾਸ ,ਧਰਮ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ; ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿੱਚ ਸਭ ਲਈ ਬਰਾਬਰਤਾ ਅਤੇ ਸਭ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕੇ ; ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕੌਮੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਆਪਸੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਬੜ੍ਹਾਵਾ ਦੇਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ ਸੰਕਲਪ ਕਰਦੇ ਹਾਂ l

ਅੱਜ ਨਵੰਬਰ 1949 ਦੇ 26ਵੇਂ ਦਿਨ ਆਪਣੀ ਵਿਧਾਨ ਘੜਨੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ '

2015 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਡਾਕਟਰ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ 125ਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹੋਏ 26 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਨ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਨਾਇਆ l ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹਰ ਸਾਲ 26 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ l ਕਿੱਡੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਡਾ.ਬੀ ਆਰ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦ ਹੋਏ 26 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ' ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਨ' ਐਲਾਨਿਆ ਉਸੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਵਿਚ ਦਲਿਤਾਂ ,ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਤੇ ਗੈਰ - ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ l ਆਓ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਨ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਬੇਡਕਰ , ਡਾਕਟਰ ਰਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹਾਨ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨਾਲ ਬਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚਲੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਹੋਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ l ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਨ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ l

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਲਈ ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਸੈਂਕੜੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਕਾਫਲਾ

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ"
ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਮਹਿਲਕਲਾਂ ,25 ਨਵੰਬਰ 2025 :ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਏਕਤਾ-ਡਕੌਂਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਰਨਾਲਾ ਵੱਲੋਂ ਐਸਕੇਐਮ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜੇਤੂ ਕਿਸਾਨ ਘੋਲ ਦੀ 5ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇ ਗੰਢ ਮੌਕੇ 26 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਬੰਧੀ ਤਿਆਰੀਆਂ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਭਦੌੜ, ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਜਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਹਰਦਾਸਪੁਰਾ, ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ, ਬਲਾਕ ਮਹਿਲਕਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਅਮਲਾ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮੂੰਮ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 26 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਯੂਪੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਰਡਰਾਂ 'ਤੇ ਮਹਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੋਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਮੋਰਚੇ ਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਾਉਣ ਲਈ 26 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸੈਕਟਰ-43 ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਸੱਦੇ ਉੱਤੇ ਦਹਿ-ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਧਰਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਰਨਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਤਿੰਨੇ ਬਲਾਕਾਂ ਮਹਿਲਕਲਾਂ, ਬਰਨਾਲਾ ਅਤੇ ਸਹਿਣਾ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਖੁੱਡੀ ਕਲਾਂ, ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ ਛੰਨਾਂ, ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਅਮਲਾ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਏਕਤਾ-ਡਕੌਂਦਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨ ਪੂਰੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। । ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੂਬਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗੇਵਾਲ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਉੱਪਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਰਡਰਾਂ 'ਤੇ ਸਾਲ ਭਰ ਚੱਲੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੋਰਚੇ ਸਮੇਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅੱਗੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕਦਿਆਂ ਤੇ ਖੇਤੀ-ਕਿਸਾਨੀ ਤਿੰਨੇ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਪਾਏ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ ਪਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਬੀਤ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲਏ ਗਏ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬਿਜਲੀ ਸੋਧ ਬਿੱਲ-2025 ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਰਟ ਮੀਟਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰੀ-ਪੇਡ ਸਕੀਮ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਪਾਵਰਕਾਮ ਨੂੰ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਿਸਾਨ ਘੋਲ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਉੱਸਰੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਕਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਮਸਲੇ, ਕਦੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਤੇ ਕਦੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਖਿੰਡਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਰਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਦਾਚਿੱਤ ਵੀ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਬਰਨਾਲਾ-ਸੰਗਰੂਰ ਦੋਵੇਂ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਕਾਫ਼ਲਾ 26 ਨਵੰਬਰ ਸਵੇਰੇ 8 ਵਜੇ ਮਸਤੂਆਣਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦੇਸ਼, ਸਮਾਜ, ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ, ਉਨਤੀ ਲਈ ਚੰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ - ਡਾਕਟਰ ਰਾਕੇਸ਼ ਵਰਮੀ

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ"
ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਦੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ, ਵੀਚਾਰਾਂ, ਧੰਨ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਰਾਹੀਂ, ਬੱਚਿਆਂ, ਨਾਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚੰਗੇ ਸੰਸਕਾਰ, ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ, ਫਰਜ਼ਾਂ, ਜ਼ੁਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਗੁਣ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਮਦਰਦੀ ਸਤਿਕਾਰ ਸਬਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਗਿਆ ਪਾਲਣ ਨਿਮਰਤਾ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਘਰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਮਹੌਲਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਭਾਈਚਾਰੇ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਉਨਤੀ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਨ, ਇਸ ਲਈ ਹਰੇਕ ਗਿਆਨਵਾਨ, ਵਿਦਵਾਨ, ਤਜਰਬੇਕਾਰ, ਨੇਕ ਦਿਲ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਹਰਰੋਜ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ, ਸੇਹਤੇ, ਸੁਰਖਿਅਤ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਡੈਡੀਕੇਟਿਡ ਬ੍ਰਦਰਜ਼ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾਕਟਰ ਰਾਕੇਸ਼ ਵਰਮੀ, ਸਕੱਤਰ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਵਲੋਂ 21 ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਕੁਝ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਵਰਕਰਾਂ ਅਤੇ ਕੀਮਤੀ ਜਾਨਾਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਦਦਗਾਰ ਫਰਿਸ਼ਤਿਆ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ। ਡੈਡੀਕੇਟਿਡ ਬ੍ਰਦਰਜ਼ ਗਰੁੱਪ ਵਲੋਂ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਐਮ ਸੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜੇਸ਼ ਸਾਹਣੀ ਰਾਜੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਜ਼ੋ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਉਨਤੀ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਡਾਕਟਰ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਕੌਹਲੀ, ਦਿੱਲੀ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ, ਕਾਕਾ ਰਾਮ ਵਰਮਾ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਰੈੱਡ ਕਰਾਸ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਆਜ਼ਾਦ, ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੂਬਾ ਨੇ ਚਿੰਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਹਾਦਸਿਆਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਜੰਕ ਫੂਡ ਕੋਲਡ ਡਰਿੰਕਸ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ, ਤਦੰਰੁਸਤ, ਸੁਰੱਖਿਆ, ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾਯੋਗ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਉਨਤੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਈ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਨਿਯਮਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਸੂਲਾਂ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿਹਤ, ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਅਰੋਗਤਾ, ਸੁਰੱਖਿਆ, ਸਨਮਾਨ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਕੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸੱਤਵੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ ਸੂਬਾਈ ਸਨਮਾਨ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਇਆ

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ"
ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਸੰਗਰੂਰ, 25 ਨਵੰਬਰ (ਜਗਸੀਰ ਸਿੰਘ)- ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਗ਼ਦਰ ਲਹਿਰ ਦੀ ਮਹਾਨ ਨਾਇਕਾ ਬੀਬੀ ਗੁਲਾਬ ਕੌਰ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੱਤਵੀਂ ਸੂਬਾਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚੇਤਨਾ ਪਰਖ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸੂਬਾਈ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅਹਿਮ ਸਥਾਨ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 30 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੂਬਾਈ ਸਨਮਾਨ ਸਮਾਗਮ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਭਵਨ, ਬਰਨਾਲਾ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਅਤੇ ਨਾਮਵਰ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਕੜਿਆਲਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨਕ ਚੇਤਨਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਆਧਾਰ ਹੈ ਪਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਜਮਾਤਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਚੇਤਨਾ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਰੂੜ੍ਹੀਵਾਦੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਪਨਾਉਣ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚੇਤਨਾ ਪਰਖ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੂਬਾਈ ਪੱਧਰ ਤੇ ਛੇਵੀਂ ਤੋਂ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਤੇ ਅਪਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਸਥਾਨ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਿਡਲ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਗਰੁੱਪ ਦੇ 30 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਕਦ ਇਨਾਮ, ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਕਿਤਾਬਾਂ,ਯਾਦਗਾਰੀ ਚਿੰਨ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨ ਪੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਇਕਾਈ ਸੰਗਰੂਰ ਦੀ ਬਚਪਨ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਸਕੂਲ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਵਾਨੀ ਨੂੰ ਮੋਹਰੀ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਦੇਵ ਰਹਿਪਾ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚੇਤਨਾ ਪਰਖ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਕਾਈ ਸੰਗਰੂਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।ਇਕਾਈ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਸੁਰਿੰਦਰ ਪਾਲ, ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਬਾਲਦ ਕਲਾਂ, ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਲਹਿਰਾ ਤੇ ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੂਬਾ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਨਮਾਨ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੂਬਾਈ ਜੱਥੇਬੰਦਕ ਮੁਖੀ ਮਾਸਟਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਭਦੌੜ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਵਿੱਦਿਆਰਥੀ ਚੇਤਨਾ ਪਰਖ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਮਕਸਦ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸ਼ਹਿਣਾ ਨੇ ਬਾਖੂਬੀ ਸਟੇਜ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ।

ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਨੀ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਤਾਜ ਸਜ਼ਦੇ, ਮਿਹਨਤਾਂ ਹੀ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਚ ਰੰਗ ਲਾਉਂਦੀਆਂ।
ਸੁੱਤਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਨੀ ਤਾਜ ਸਜ਼ਦੇ, ਮਿਹਨਤਾਂ ਹੀ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਚ ਰੰਗ ਲਾਉਂਦੀਆਂ।
ਜਿਹਨਾਂ ਦਿਆਂ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਜਨੂੰਨ ਬੋਲਦਾ, ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੀਂਦਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕੀਤਾ

"Equality and justice"
Patiala 25 November
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਹੁ ਸ਼ਿ ਆ ਰ ਪੁ ਰ (ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸਹੂੰਗੜਾ) ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਭਾਸ਼ਾ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਡਿਜੀਟਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਹ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ 350ਵੇਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਅਕੀਦਤ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਧੀਮਾਨ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਸਭਾ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਰਾਏ ਨੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਲਈ ਜੀ ਆਇਆਂ ਸ਼ਬਦ ਆਖਦਿਆਂ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਸਭਾ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ 350ਵੇਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਸੋਚ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਸੰਗ ਸੰਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਖ ਦੁਖ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੁਖ ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੈਅ ਦੇਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੈਅ ਮੰਨਣਾ ਸੀ।ਇਹ ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਚਲਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸਾਰਾ ਸਰਬੰਸ ਵਾਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗਾਨੀ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚਲੇ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ਮਾਨਤਾ ਬਾਰੇ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੁਸਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਿਆਂ ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਢਿੱਲੋਂ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਰਾਏ ਨੇ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਤੋਰਿਆ ।

ਯੁਵਾ ਆਪਦਾ ਮਿੱਤਰ ਸਿਖਲਾਈ ਕੈਂਪ ਹੋਇਆ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ"
ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਹੁ ਸ਼ਿ ਆ ਰ ਪੁ ਰ (ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸਹੂੰਗੜਾ) ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਫੂਡ ਕਰਾਫਟ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਵਿਖੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਯੁਵਾ ਆਪਦਾ ਮਿੱਤਰ ਸਿਖਲਾਈ ਕੈਂਪ ਅੱਜ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਸਿਖਲਾਈ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ 250 ਐਨ ਐਸ ਐਸ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਫ਼ਤਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਬਾਰੇ ਮੁੱਢਲੀ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਮਾਪਤੀ ਸਮਾਰੋਹ ਦੌਰਾਨ ਇੰਸਟ੍ਰਕਟਰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦੇਵੀ ਨੇ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਸੇਕੇ (ਐਸ ਓ ਏ ਕੇ) ਬਾਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੰਸਟ੍ਰਕਟਰ ਸ਼ਾਇਨਾ ਨੇ ਜੀ ਬੀ ਆਰ ਐਨ ਆਫ਼ਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਇੰਸਟ੍ਰਕਟਰਾਂ ਨੇ ਆਫ਼ਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਲਈ ਤੇਜ਼, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਲਈ ਤਕਨੀਕਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਮਾਰੋਹ ਵਿੱਚ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਵੰਡੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਤੋਂ ਤਾੜੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਅੰਕੁਰ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਮੈਗਸੀਪਾ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਸ਼ੁਭਮ ਵਰਮਾ, ਸਚਿਨ ਸ਼ਰਮਾ, ਸਲੋਨੀ ਸ਼ਰਮਾ, ਅਮਨ ਠਾਕੁਰ, ਸ਼ਿਵ ਮੂਰਤੀ, ਆਯੂਸ਼ ਅਤੇ ਮੈਗਸੀਪਾ ਟੀਮ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਕੈਂਪ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਫ਼ਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਫਟੂ ਨੇ ਲੇਬਰ ਕੋਡ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਸਾੜੀਆਂ

"ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ"
ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ (ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸਹੂੰਗੜਾ) ਅੱਜ ਭੱਠਾ ਵਰਕਰ ਯੂਨੀਅਨ (ਇਫਟੂ) ਨੇ ਪਿੰਡ ਪੱਲੀਆਂ ਕਲਾਂ ਦੇ ਭੱਠੇ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਲੇਬਰ ਕੋਡ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਸਾੜੀਆਂ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇਫਟੂ ਦੇ ਸੂਬਾ ਸਕੱਤਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤਾਰੀ, ਭੱਠਾ ਵਰਕਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਜਿਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਦਿਆਲ ਰੱਕੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਾਰ ਕਿਰਤ ਕੋਡ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਰਗ ਉੱਤੇ ਵੱਡਾ ਹੱਲਾ ਬੋਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਰੜਾ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇਗੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕੋਡਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਕਾਰਨ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਿਯਮ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਪਰ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਰਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ। ਕੌੜੀ ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਗ਼ੈਰ-ਸੰਗਠਿਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਅਸਥਾਈ ਹਨ। ਕੋਡਾਂ ਦੇ ਇਸ ਐਲਾਨ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹੌਂਸਲਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਤਕ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਸਕਣ। ਯੂਨੀਅਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਕਠਿਨ ਮੁਹਿੰਮ ਨਾਲ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਹਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬੇਲਗਾਮ ਕਰਨਗੇ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਤਾਂ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕਾਹਲੇ ਹਨ ਕਿ 'ਹਾਇਰ-ਐਂਡ-ਫਾਇਰ' ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਮਿਲੇ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਦੇ ਘੰਟੇ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਣ, ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਿਆ ਜਾਵੇ।ਇਸ ਮੌਕੇ ਮਹਿੰਦਰ, ਬਿਕਰਮ, ਕਾਂਸ਼ੀ ਰਾਮ,ਅਤੇ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਮਹਿੰਦਰ , ਸੰਜਾ, ਮੁਖੀ, ਸਰੇਸ਼ੇ, ਓਮਕਾਰੀ,ਅਮਿਟ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਭੱਠਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

"Equality and justice"
Patiala 25 November
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ 1930 ਦਾ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਸਿਧਾਂਤ: ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ 'ਤੇ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ

Eng. Hardip Singh Chumber

1. ਜਾਣ-ਪਛਾਣ: ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ

1930 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਬਹਿਸ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਦੁਬਿਧਾ 'ਤੇ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਸੀ: ਕੀ ਭਾਰਤ, ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ, ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ? ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ੱਕੀਆਂ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਜਾਤੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਢਾਂਚੇ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਜਾਇਜ਼ ਸਨ। ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਡੂੰਘਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਪਾਇਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਟੀਚਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਲੌਜਿਸਟਿਕਲ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣ ਗਈ। ਇਹ ਨੀਤੀਗਤ ਬ੍ਰੀਫਿੰਗ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ 8 ਅਗਸਤ, 1930 ਨੂੰ ਨਾਗਪੁਰ ਵਿੱਚ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਡਿਪਰੈਸਡ ਕਲਾਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਾਸ਼ਣ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਬਲਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਬਹਿਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

2. ਭਾਰਤੀ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਚੁਣੌਤੀ: ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਤਰਕ

ਭਾਰਤ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਰਣਨੀਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਰਿਪਕਵ ਅਤੇ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਰਾਸ਼ਟਰ-ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਲਈ ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਯੋਗ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਸੱਭਿਅਤਾਵਾਦੀ ਦੋਸ਼ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਮੂਹ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਯੋਗ ਸਨ।

ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਖਾਸ ਵਿਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ:

* ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਤਾਂ: ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਸਮਾਜਿਕ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਜਿਸਨੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਕਾਰ: ਵਿਭਿੰਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ: ਭਾਸ਼ਾਈ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ।

* ਵਿਰੋਧੀ ਸਮਾਜਿਕ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਅਤੇ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ: ਅਸੰਗਤ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

* ਵਿਰੋਧੀ ਹਿੱਤ: ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰਥੀ ਹਿੱਤ ਜੋ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਵਿਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ: "ਇੰਨੀਆਂ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੇ ਲੋਕ ਇੱਕ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਬਣਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿਵੇਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ?" ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਨਿਰੀਖਣ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਇੱਕ ਡੂੰਘਾ ਦੋਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਏਕਤਾ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ "ਏਕਤਾ" ਦੀ ਘਾਟ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਸ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਅਣਕਿਆਸੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਇਸਦੇ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ।

3. ਇੱਕ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ: ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯੂਰਪ

ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ, ਅਸਧਾਰਨ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਸਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਜਟਿਲਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਭਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮਕਾਲੀ ਯੂਰਪੀ ਰਾਸ਼ਟਰ-ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਿਆ। ਇਹ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਪਹੁੰਚ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੇ ਅਪਵਾਦਵਾਦ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਮੱਸਿਆ ਸੀ।

3.1 ਯੂਰਪੀ ਉਦਾਹਰਣ: ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ

ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਯੂਰਪੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਮਹਾਨ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਿਧਾਂਤ" 'ਤੇ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹਨਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਮਿਆਰ ਕਿਉਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

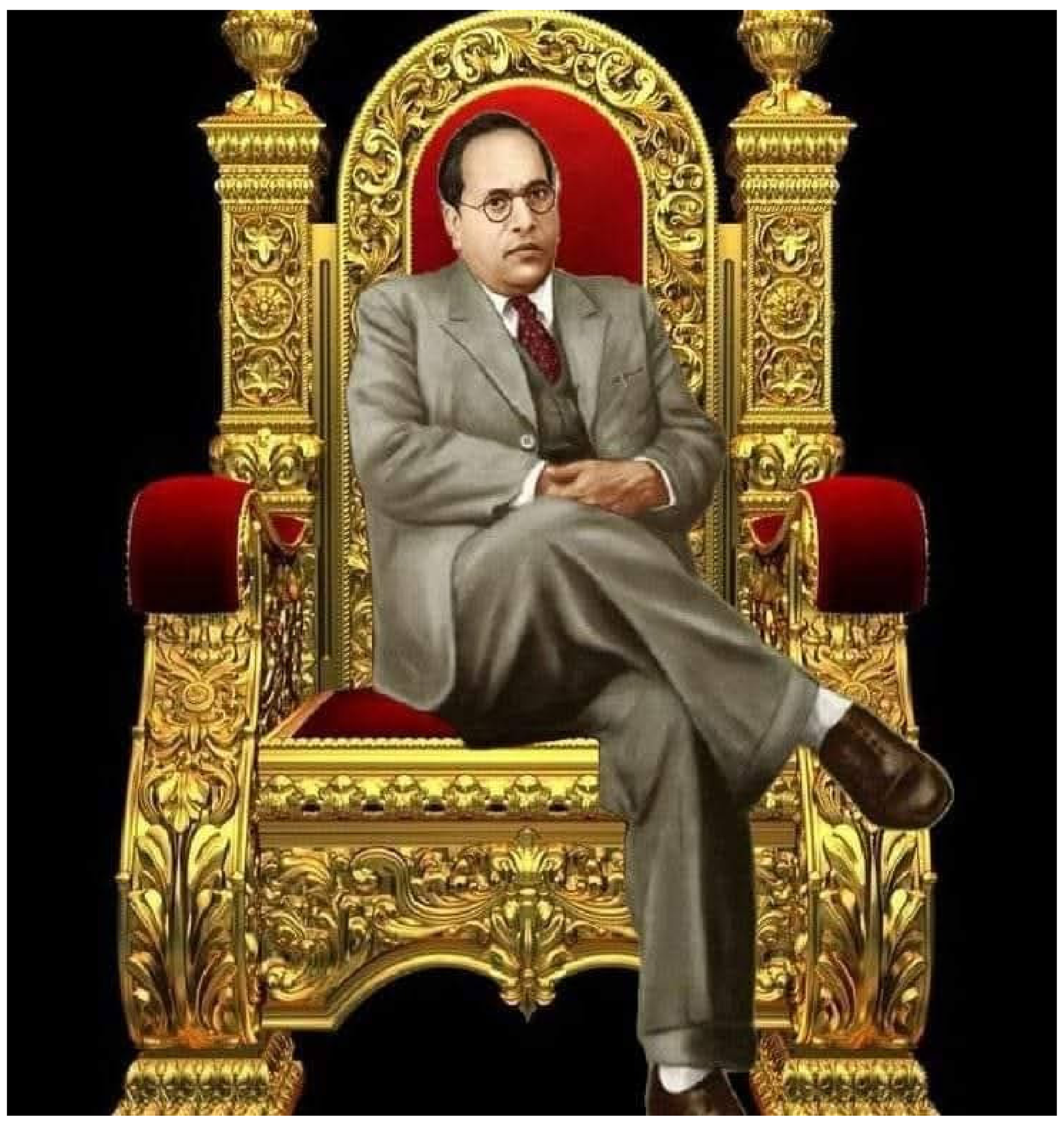

ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਣੀ ਇਹਨਾਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਨਸਲੀ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵੰਡਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ (ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ)

ਲਾਤਵੀਆ: ਲਾਤੀਨੀ, ਰੂਸੀ, ਯਹੂਦੀ, ਜਰਮਨ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੌਮੀਅਤਾਂ

ਲਿਥੁਆਨੀਆ: ਲਿਥੁਆਨੀ, ਯਹੂਦੀ, ਪੋਲਿਸ਼, ਰੂਸੀ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨਸਲੀ ਸਮੂਹ

ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ: ਸਰਬ, ਕਰੋਟ, ਸਲਾਵ, ਰੋਮਾਨੀ, ਹੰਗਰੀ, ਅਲਬਾਨੀਅਨ, ਜਰਮਨ

ਐਸਟੋਨੀਆ: ਐਸਟੋਨੀਅਨ, ਰੂਸੀ, ਜਰਮਨ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ

ਚੈਕੋਸਲੋਵਾਕੀਆ: ਚੈੱਕ, ਜਰਮਨ, ਮੈਗਯਾਰ, ਰੁਥੇਨੀਅਨ, ਅਤੇ ਹੋਰ

ਹੰਗਰੀ: ਮੈਗਯਾਰ, ਜਰਮਨ, ਸਲੋਵਾਕ

ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਾਰਮਿਕ ਬਹੁਲਵਾਦ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਰੋਮਨ ਕੈਥੋਲਿਕ, ਯੂਨਾਨੀ ਕੈਥੋਲਿਕ, ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟ ਅਤੇ ਯਹੂਦੀ ਇੱਕੋ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੂਖਮ ਦਲੀਲ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਤੇ ਗਏ ਦਲੀਲ ਦੇ ਪਖੰਡ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਯੂਰਪ, ਜਿਸਨੂੰ "ਆਧੁਨਿਕ" ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਖੁਦ ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੰਡਿਤ ਸੀ, ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਇਕਸਾਰਤਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਹੈ।

3.2 ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮਾਨਤਾ: ਜੇਕਰ ਯੂਰਪ ਇਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?

ਇਸ ਵਿਆਪਕ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਆਪਣੇ ਦਲੇਰਾਨਾ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ: ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਇਹਨਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੇ ਯੂਰਪੀਅਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ "ਖਤਰਨਾਕ" ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ:

"ਜੇਕਰ ਲਾਤਵੀਆ, ਲਿਥੁਆਨੀਆ, ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ, ਐਸਟੋਨੀਆ, ਚੈਕੋਸਲੋਵਾਕੀਆ, ਹੰਗਰੀ ਅਤੇ ਰੋਮਾਨੀਆ, ਨਸਲ, ਧਰਮ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਅੰਤਰਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਜੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ?"

ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੀ ਅਲੰਕਾਰਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸਦੇ ਸਧਾਰਨ ਤਰਕ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਮਿਆਰ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ੱਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੁਕੇ; ਉਸਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

4. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਉਤਪ੍ਰੇਰਕ ਵਜੋਂ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ

ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਡੂੰਘਾ ਪਹਿਲੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਰਕ ਵਿੱਚ ਸੰਕਲਪਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਰਵਾਇਤੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਏਕਤਾ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਏਕਤਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਏਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਡੂੰਘਾ ਰਣਨੀਤਕ ਸਿਧਾਂਤ ਸੀ: ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਖੁਦ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।

4.1 ਏਕੀਕਰਨ ਦਾ ਜਰਮਨ ਮਾਡਲ

ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਜਰਮਨੀ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ, 1870 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਵੱਖਰੇ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸਮੂਹ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਵੇਰੀਅਨ, ਪ੍ਰਸ਼ੀਅਨ ਅਤੇ ਸੈਕਸਨ, ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ "ਸੰਯੁਕਤ ਸਰਕਾਰ" ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਭਿੰਨ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਜਰਮਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਛਾਣ ਵਿੱਚ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਹਿੱਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜੋ ਖੇਤਰੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਨ।

4.2 ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਨ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤੀ ਅਨੁਭਵ

ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੀ ਨੇੜਲੀ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਵਿਪਰੀਤ ਉਦਾਹਰਣ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ: ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਣਨੀਤਕ ਚਾਲ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਤਿਆ। ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵੀ "ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੀ ਉਬਲਦੀ ਭਾਵਨਾ" ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਉਹ ਖੁਦ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਅਣਇੱਛਤ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ਾਸਨ ਪਰਦੇਸੀ ਅਤੇ ਦਮਨਕਾਰੀ ਸੀ, ਇਸਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੂਰੇ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ। ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਨੇ, ਭਾਵੇਂ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ, ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਦਮਨਕਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

4.3 ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸਿਧਾਂਤ: ਏਕਤਾ ਦੇ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੰਤਿਮ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸੰਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤ ਵਜੋਂ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਥੋਪਣਾ ਉਲਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਪਛਾਣਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਟੀਚਾ—ਇੱਕ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ—ਉਹ ਗੂੰਦ ਹੈ ਜੋ ਵਿਭਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ:

"ਜੇ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਵਜੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਾਧਨ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ।"

5. ਨੀਤੀਗਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ

ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ 1930 ਦਾ ਭਾਸ਼ਣ ਭਾਰਤੀ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਲੀਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ; ਇਹ ਸ਼ਾਸਨ, ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਸਥਾਈ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ: ਪਹਿਲਾ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਜਾਂ ਅਜਿੱਤ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮਕਾਲੀ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜਾ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ, ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਵਿਧੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ।

ਇਹਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਸਥਾਈ ਸਾਰਥਕਤਾ ਅੱਜ ਵੀ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਬਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ:

* ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ: ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਢਾਂਚਾ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਸਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਸਬਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਇਕਸਾਰਤਾ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵਿਭਿੰਨ ਪਛਾਣਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਏਕਤਾ ਇੱਕ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ।

* ਏਕਤਾ ਦੇ ਇੰਜਣ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਸਨ: ਉਸਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ, ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਢਾਂਚਾ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਵੀ ਉਨਾ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ, ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ - ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਔਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਨਾਗਰਿਕ ਪਛਾਣ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਧੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਹੋਵੇ। ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਉੱਪਰੋਂ ਥੋਪਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਇਸਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ 1930 ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਭਾਰਤ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਇੱਕ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਬਲੂਪ੍ਰਿੰਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਭਿੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਇੱਕ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਵਜੋਂ ਏਕਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਬੌਧਿਕ ਨੀਂਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਅੱਜ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਵੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਾਬਕਾ ਐਮ ਪੀ ਹਰਭਜਨ ਲਾਖਾ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਕਰਨਾਣਾ ਦੀ ਖਿਡਾਰਨ ਅਰਪਿਤਾ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ ਸਿਲਵਰ ਮੈਡਲ

“Equality and justice”
Patiala 25 November
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਬੰਗਾ(ਚਰਨਜੀਤ ਸੱਲ੍ਹਾਂ) ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇਹਰੀਵਾਲ ਵਿਖੇ ਵੇਟਲਿਫਟਿੰਗ ਪੰਜਾਬ ਯੂਥ ਸਟੇਟ ਚੈਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਖਿਡਾਰਨਾਂ ਨੇ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਉੱਥੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਵਲੋਂ ਸਾਬਕਾ ਐਮ ਪੀ ਹਰਭਜਨ ਲਾਖਾ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਕਰਨਾਣਾ ਦੀ ਵੇਟਲਿਫਟਰ ਖਿਡਾਰਨ ਅਰਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਕੋਚ ਮਨਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ 69 ਕਿੱਲੋ ਭਾਰ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਯੂਥ ਚੈਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਦਾ ਸਿਲਵਰ ਮੈਡਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਦਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਲੱਬ ਸਾਬਕਾ ਐਮ ਪੀ ਹਰਭਜਨ ਲਾਖਾ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦਾ ਨਾਮ ਪੂਰੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇਹਰੀਵਾਲ ਦੀ ਸਮੂਹ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੇਹਰੀਵਾਲ ਵੇਟਲਿਫਟਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਕੋਚ ਬਲਜਿੰਦਰ ਭਿੰਡਰ, ਡੀ ਐਸ ਪੀ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਓਲੰਪਿਅਨ ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਕੋਚ ਅਵਤਾਰ ਰਾਮ, ਕੋਚ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਜੇਤੂਆਂ ਨੂੰ ਮੈਡਲ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਕੋਚ ਅਰਵਿੰਦਰ ਬਸਰਾ, ਲਿਫਟਰ ਗੁਰਲੀਨ ਕੌਰ ਰਾਏ, ਲਿਫਟਰ ਸੀਰਤ, ਲਿਫਟਰ ਹਰਜੀਵਨ ਕੌਰ ਹੀਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਲਵਾਨ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜੂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਸੇਵੀ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਹੀਰ ਹਾਜ਼ਿਰ ਸਨ।

ਹਰਭਜਨ ਲਾਖਾ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਕਰਨਾਣਾ ਦੀ ਖਿਡਾਰਨ ਹਰਜੀਵਨ ਕੌਰ ਹੀਰ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ ਖੇਲੋ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਨੌਰਥ ਜ਼ੋਨ ‘ਚੋਂ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ*

“ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ”
ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਬੰਗਾ(ਚਰਨਜੀਤ ਸੱਲ੍ਹਾਂ)ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਮਨਿਸਟਰੀ ਅਫੇਅਰਜ਼ ਯੂਥ ਐਂਡ ਸਪੋਰਟਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਇੰਡੀਅਨ ਵੇਟਲਿਫਟਿੰਗ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਪੋਰਟਸ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਵਲੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਪਰੰਪਰਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਅਸਮੀਤਾ ਖੇਲੋ ਇੰਡੀਆ ਵੂਮਨਜ਼ ਲੀਗ ਨੌਰਥ ਜ਼ੋਨ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਵੇਟਲਿਫਟਿੰਗ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਫਗਵਾੜਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਹੁਚਰਚਿਤ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਕਾਲਜ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਰਦਾਰ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਵੇਟਲਿਫਟਿੰਗ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਵੇਟਲਿਫਟਰ ਐਸ ਐਚ ਓ ਮੈਡਮ ਮੀਨਾ ਕੁਮਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਰੀਬਨ ਕੱਟ ਕੇ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵੱਜੋਂ ਸਾਬਕਾ ਵੇਟਲਿਫਟਰ ਡੀ ਐਸ ਪੀ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵੇਟਲਿਫਟਿੰਗ ਦੇ ਮਹਾਂਕੁੰਭ ਵਿੱਚ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖਿਡਾਰਨਾਂ ਨੇ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਵਲੋਂ ਨੇਤਰਤਵ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਬਕਾ ਐਮ ਪੀ ਹਰਭਜਨ ਲਾਖਾ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਕਰਨਾਣਾ ਦੀ ਖਿਡਾਰਨ ਹਰਜੀਵਨ ਕੌਰ ਹੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਕੋਚ ਮਨਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ 44 ਕਿੱਲੋ ਭਾਰ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਖੇਲੋ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਜਿੱਥੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਇਆ ਉੱਥੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕਲੱਬ ਸਾਬਕਾ ਐਮ ਪੀ ਹਰਭਜਨ ਲਾਖਾ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਕਰਨਾਣਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪੂਰੇ ਨੌਰਥ ਜ਼ੋਨ ਇੰਡੀਆ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦਾ ਸਟੇਜ ਸੰਚਾਲਣ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੰਨੇ ਪਰਮੰਨੇ ਵੇਟਲਿਫਟਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਓਲੰਪੀਅਨ ਸੰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਮੁੱਖ ਜਿਊਰੀ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੁੱਖ ਕਾਲਜ ਸਟਾਫ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਚ ਅਰਵਿੰਦਰ ਬਸਰਾ, ਲਿਫਟਰ ਗੁਰੀ ਭੰਗੂ, ਭਲਵਾਨ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜੂ, ਲਿਫਟਰ ਗੁਰਲੀਨ ਕੌਰ ਰਾਏ, ਲਿਫਟਰ ਅਰਪਿਤਾ ਰਾਏ, ਲਿਫਟਰ ਪੂਜਾ ਸੁਮਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਸੇਵੀ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਹੀਰ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 131ਵੇਂ ਸੋਧ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਖੋਹਣ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਹੈ : ਮਾਸਟਰ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੰਡਾ

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਆਪਸੀ ਮਤਭੇਦ ਭੁਲਾ ਕੇ ਇੱਕ ਮੰਚ ਤੇ ਇੱਕਠੀਆਂ ਹੋਣ

“ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ”
ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ 25 ਨਵੰਬਰ (ਤਰਸੇਮ ਦੀਵਾਨਾ) - ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 131ਵੇਂ ਸੋਧ ਬਿੱਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੋਹਣ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਹੈ ਅਤਿ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ ,ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ “ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਸੰਭਾਲ ਸੁਸਾਇਟੀ” ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਾਸਟਰ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੰਡਾ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਸ ਵਾਰਤਾ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ,ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਡਾਕਾ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਏਜੰਡਾ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਦਮ-ਬ-ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ,ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹਰਿਆਣਾ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਕੈਡਰ ਦੇ ਅਫ਼ਸਰ ਘਟਾਉਣ,ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸੈਨੇਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ,ਅਤੇ ਹੁਣ ਆਰਟੀਕਲ 240 ਤਹਿਤ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨੀ 131ਵੀਂ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਮ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ! ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸੋਧ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ‘ਤੇ ਸਿੱਧਾ, ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਹਮਲਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਭਗਵੇਂਕਰਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਡੈਮਾਂ ‘ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਅਤੇ ਹੁਣ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ,ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਮਤਭੇਦ ਭੁਲਾ ਕੇ ਇੱਕ ਮੰਚ ਤੇ

ਇੱਕਠੇ ਹੋ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ! ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਦਖ਼ਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਦੇ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ,ਉਹਨਾਂ ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ,ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਮਿਲਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ

ਸਹੁੰਗੜਾ ਦੇ ਅਧੂਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੈੱਕ ਦਿੱਤਾ

“Equality and justice”
Patiala 25 November
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਸੜੋਆ (ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸਹੁੰਗੜਾ) ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਹਲਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਸ੍ਰੀ ਮਤੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਕਟਾਰੀਆ ਵਲੋਂ ਚੈਕ ਵੰਡੇ ਗਏ, ਤਾਂ ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਅਧੂਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਲੜੀ ਤਹਿਤ ਅੱਜ ਪਿੰਡ ਸਹੁੰਗੜਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਤੇ ਅਧੂਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਲਈ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਅਸ਼ੋਕ ਕਟਾਰੀਆ ਵਲੋਂ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੈੱਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੋਹਤਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਹਨਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਬਲਾਚੌਰ ਹਲਕੇ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਪਿੰਡ ਵਿਕਾਸ ਪੱਖੋਂ ਪੱਛੜ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਕੋਹੜ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸਟੇਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨ ਤੇ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ 35 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਐਸ ਸੀ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਲਈ 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਅਸ਼ੋਕ ਕਟਾਰੀਆ ਵਲੋਂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਭਰੋਸਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਗਰ ਹੋਰ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਆਈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਹ ਵੀ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣਾ ਕੇ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੋਹਤਬਰਾਂ ਵਜੋਂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿੰਨੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਈਆਂ ਤੇ ਗਈਆਂ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਲਈ, ਹੁਣ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਦੇ ਸਾਡੇ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਧਾਇਕ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਵਿੰਗ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਰਸ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ, ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਤਨਾਮ ਸਹੁੰਗੜਾ, ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਚੈਨ ਬੇਗਮਪੁਰ, ਬਲਾਕ ਸੰਮਤੀ ਮੈਂਬਰ ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਪੰਚ ਰਸ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੱਪੂ, ਪੰਚ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਕੈਪਟਨ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ, ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਖੇਲਾ, ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਖੇਲਾ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਵਸ: ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀ ਬੌਧਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਅਡੋਲ ਲੜਾਈ

ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਤੇ ਨਿਆਂ ’ਤੇ ਵਧਦੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ—ਸਿੱਖਿਆ, ਸੰਗਠਨ ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੀ ਰਾਹ

“ਇਕੁਐਲਿਟੀ ਐਂਡ ਜਸਟਿਸ”
ਪਟਿਆਲਾ 25 ਨਵੰਬਰ
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਵਸ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਉਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੋੜ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਸਗੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਲਿਤਾੜੇ ਅਤੇ ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਨਵੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਸੋਚ ਦਾ ਅਧਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਡਾ. ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀ ਅਣਥੱਕ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਅਦਭੁੱਤ ਦੂਰਦਰਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂਕਾਰੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ।

ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਜਾਂ ਉੱਚ-ਨੀਚ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦਾ ਗਹਿਰਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਮਨੁੱਖੀ ਮਰਿਆਦਾ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਸੀ। ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਵਰਗ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਛੂਆਛੂਤ, ਤਿਰਸਕਾਰ, ਗੁਲਾਮੀ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣੇ ਰਹੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉੱਥਾਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਹੀਂ ਪੱਕੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ।

ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਰੱਖਿਆ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਨਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਜਵਾਬ ਸੀ। ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਦਾਨ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਖ਼ੈਰਾਤ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਹੱਕ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਦੱਬੇ-ਕੁੱਚਲੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਘੋਰ ਗਰੀਬੀ, ਅਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਤਿਰਸਕਾਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮਨੂਵਾਦੀ ਸੋਚ ਕਈ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਉੱਭਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਹਿੰਸਾ, ਅਪਮਾਨ, ਭੇਦਭਾਵ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ ‘ਤੇ SC/ST ਕੋਟੇ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਛੱਡਣਾ, ਰਿਕਰੂਟਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਨਵੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਮਨੂਵਾਦ ਦੀ ਬਚੀ-ਖੁਚੀ ਰੂਹ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਦਲਿਤਾਂ ‘ਤੇ ਜਾਤੀਵਾਦੀ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਵਧਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਮਾਜ ਅਜੇ ਵੀ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਿਆ।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੰਤਰ ਅੱਜ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਸਿਖਿਅਤ ਹੋਵੋ, ਸੰਗਠਿਤ ਬਣੋ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰੋ। ਸਿੱਖਿਆ ਉਹ ਤਾਕਤ ਹੈ ਜੋ ਦਲਿਤ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੰਗਠਿਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜਾਤੀ ਉਤਪੀੜਨ

(ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਨੀਲੋਵਾਲ)

ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮਜ਼ਬੂਤ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਉਹ ਰੂਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮਨੂਵਾਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਵਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੁਸਤਕ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਮਾਜਕ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਡਾ ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਨਿਆਂ ਪੂਰਨ, ਸਮਾਨਤਾ-ਅਧਾਰਿਤ ਤੇ ਭਰਾਤਰੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ।

"Equality and justice"
Patiala 25 November
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ 26 ਨਵੰਬਰ 1949 ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ

ਕੁਲਦੀਪ ਚੰਦ ਦੋਭੇਟਾ।
9417563054

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਕਾਮਰੇਡ ਐਮ ਐਨ ਰਾਓ ਨੇ 1934 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ 1935 ਵਿੱਚ ਸਵਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1940 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਿਸਨੂੰ ਅਗਸਤ ਆਫਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅਪਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਦ ਜੁਲਾਈ 1945 ਵਿੱਚ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕੈਬਿਨਟ ਮਿਸ਼ਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 03 ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ ਭਾਰਤ ਭੇਜਿਆ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ 389 ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ, ਡਾਕਟਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਸੰਜੇ ਫਾਕੇ, ਸੰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਪਟੇਲ, ਨਲਿਨੀ ਰੰਜਨ ਘੋਸ਼, ਬਲਵੰਤ ਰਾਏ ਮਹਿਤਾ, ਸਰਦਾਰ ਵੱਲਭ ਭਾਈ ਪਟੇਲ, ਸ਼ਿਆਮਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮੁਖਰਜੀ, ਮੌਲਾਨਾ ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਆਜ਼ਾਦ ਆਦਿ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗਭੱਗ 30 ਮੈਂਬਰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਨ, ਫਰਾਂਕ ਐਂਥੋਨੀ ਐਂਗਲੋਂ-ਇੰਡੀਅਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਐਚ ਪੀ ਮੋਦੀ ਪਾਰਸੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਾਇਨਾਰਿਟੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਮੁਕਰਜੀ ਇਸਾਈਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਰੀ ਬਹਾਦੁਰ ਗੁਰਰੰਗ ਗੋਰਖਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਰਦਾਰ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਅਪ੍ਰੈਲ 1948 ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਨ। ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ ਜੋ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਗ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਪੱਛੜੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਧਾਰਮਿਕ ਦਰਜਾ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਰੜੇ ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਖਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਸਰੋਜਿਨੀ ਨਾਇਡੂ, ਹਾਂਸਾ ਮਹਿਤਾ, ਦੁਰਗਾਬਾਈ ਦੇਸ਼ਮੁਖ, ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ, ਵਿਜੈਲਕਸ਼ਮੀ ਪੰਡਿਤ ਵਰਗੀਆਂ ਉੱਘੀਆਂ ਮਹਿਲਾ ਆਗੂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਦਿਨ ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਡਾਕਟਰ ਸਚਿੰਦਾ ਨੰਦਾ ਸਿਨਹਾ ਨੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੂੰ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ 9 ਦਸੰਬਰ 1946 ਨੂੰ ਹੋਈ। 14 ਅਗੱਸਤ 1947 ਨੂੰ ਸਿੰਵਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਕਮੇਟੀ, ਸੰਘੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਮੇਟੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ। 29 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਡਰਾਫਟਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਜਿਸਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਡਾਕਟਰ ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ 6 ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਪੰਡਿਤ ਗੋਬਿੰਦ ਵਲਭ ਪੰਤ, ਕੇ ਐਮ ਮੁਨਸ਼ੀ ਸਾਬਕਾ ਗਿ੍ਹ ਮੰਤਰ ਬੰਬੇ, ਅਲਾਦੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਸਵਾਮੀ ਅਈਅਰ ਸਾਬਕਾ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ, ਐਨ ਗੋਪਾਲਾਸਵਾਮੀ ਐਇਗਰ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਬੀ ਐਲ ਮਿਤਰ ਸਾਬਕਾ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਦ ਉੱਲਾ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਸਾਮ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਡੀ ਪੀ ਖੈਤਾਨ ਉੱਘੇ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਖੈਤਾਨ ਵਪਾਰਿਕ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਆਈ ਸੀ ਐਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਰ ਬੈਨੇਗਲ ਨਾਰਸਿੰਗ ਰਾਓ ਜੋਕਿ ਬੰਗਾਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਰਹੇ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਬੀ ਐਲ ਮਿਤਰ ਸਾਬਕਾ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੇ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਧਵ ਰਾਓ ਕਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬੜੌਦਾ ਨੂੰ ਮੈਂਬਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਡੀ ਪੀ ਖੈਤਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਟੀ ਟੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮਾਚਾਰੀ ਨੂੰ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੁੱਲ 12 ਸੈਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ 2 ਸਾਲ 11 ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ 18 ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗਭੱਗ 166 ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੈਸ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲੈਣ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਸੀ। ਡਰਾਫਟਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ 04 ਨਵੰਬਰ 1947 ਨੂੰ ਸਭਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਡਰਾਫਟ ਸਬੰਧੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ 2 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਲੱਗਭੱਗ 2000 ਸੋਧ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕਾਫੀ ਕੁੱਝ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਅਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਕਨੇਡਾ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਫਰਾਂਸ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਜਰਮਨ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਅਤੇ ਜਪਾਨ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਬੰਧੀ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ 26 ਨਵੰਬਰ 1949 ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਵਿਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ 26 ਨਵੰਬਰ 1949 ਨੂੰ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਅਤੇ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੱਗਭੱਗ 6 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਹੋਏ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁੱਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ 395 ਅਨੁਛੇਦ ਸਨ ਅਤੇ ਸਿਰਫ 08 ਅਨੁਸੂਚੀਆਂ ਹੀ ਸਨ ਅਤੇ 22 ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸਤੇ ਕੁੱਲ 284 ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਦਸਤਖੱਤ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਈ। 24 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਸਭਾ ਦੇ 308 ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਾਪੀਆਂ ਇੱਕ ਅੰਗਰੇਜੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਤੇ ਅਪਣੇ ਦਸਤਖੱਤ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜੀ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਕੈਲੀਗ੍ਰਾਫੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਹਾਰੀ ਨਾਰਾਇਣ ਰਾਏਜ਼ਾਦਾ ਦੁਆਰਾ ਹੱਥ ਲਿਖਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਰ ਪੰਨੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀਨਿਕੇਤਨ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਓਹਰ ਰਾਮ ਮਨੋਹਰ ਸਿਨਹਾ ਅਤੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਬੋਸ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 5,6,7,8,9 ,60,324, 366, 367, 379, 380, 388, 391,392,393 ਅਤੇ 394 ਆਦਿ 26 ਨਵੰਬਰ 1949 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਭਾਗ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮੁਕੰਮਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਰਵਉੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕੋਡ, ਢਾਂਚੇ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਢਾਂਚਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਰਾਜ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। 26 ਜਨਵਰੀ ਦਾ ਦਿਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਸਦੀ ਰੂਪ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਇਕਸਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਸੰਘੀ ਹੈ। ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 79 ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਦ ਦੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਦੋ ਸਦਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 74(1) ਉਪਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ ਪਰਿਸ਼ਦ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਪਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉਸ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੈ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਸਮੂਹਕ ਤੌਰ ਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਉੱਤਰਦਾਈ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 7ਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਆਰਟੀਕਲ 368 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2000 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਨੇ 31 ਮਾਰਚ 2002 ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਜੱਜ ਹੰਸ ਰਾਜ ਖੰਨਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ''ਮੇਕਿੰਗ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆਜ਼ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ'' ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈਕਿ ਜੇਕਰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਾਡੀ ਵਿਰਾਸਤ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਟਰੱਸਟੀ ਅਤੇ ਰੱਖਿਅਕਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧੜਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿਰਫ ਕਾਗਜ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ ਇਹ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਕੇਵਲ ਲੋਕ ਹਨ। ਆਰਟੀਕਲ 368 ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀਮਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕੇਸ਼ਵਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਕੇਸ 1973 ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੋਧ ਸਕਦੀ ਜੋ ਇਸਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਸੋਧ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਜਾਂ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਰਗੇ ਮੁੱਖ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਜਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਅੱਧੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਬਾਦ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਈ ਵਾਰ ਸੋਧਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੋਧਾਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਗਾਈ ਗਈ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਾਲ 2015 ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਵਲੋਂ ਡਾਕਟਰ ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀ 125ਵੀਂ ਜਯੰਤੀ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ 26 ਨਵੰਬਰ ਦਾ ਦਿਨ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਵਸ ਦੇ ਤੋਰ ਤੇ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦੇਣ ਲਈ 26 ਨਵੰਬਰ 2015 ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ੈਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਭਵਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਖੇਡ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ''ਰਨ ਫਾਰ ਇਕੁਆਲਿਟੀ' ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲਿਆ ਨੇ ਸਮੂਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਭਾਰਤੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਵਸ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਦੂਤਘਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਕੈਡਮੀਆਂ, ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੰਮ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਂਧਰਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ 27 ਨਵੰਬਰ 2019 ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਖਾਪਟਨਮ ਦੇ ਬੀਚ ਰੋਡ ਤੇ 70ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਵਸ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ''ਰਨ ਫਾਰ ਅੰਬੇਡਕਰ'' ਰੈਲੀ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਸਾਲ 2023 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਮਣੀਪੁਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਦੇਭਾਸ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਮੇਈਟੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਿਸਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨੀਪੁਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਇੰਫਾਲ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਕੱਤਰੇਤ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 105ਵੀਂ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਤੱਕ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਰੱਖਣੀ ਇਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਨੀਪੁਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕਿਸੇ ਲਈ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਿਵਸ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਭਾਰਤੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ 26 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਵਸ ਵਜੋਂ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਵਸ ਦਾ ਥੀਮ "ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਸਾਡਾ ਮਾਣ" ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ 75ਵਾਂ ਸਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਵਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ, ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਫਰਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਸਮਾਜ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਵਸ ਸਾਨੂੰ ਇਸਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਹਰ ਵਰਗ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਕਈ ਵਾਰ ਨਾਕਾਮੀਆਂ ਕਾਰਣ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਈ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਚੈਨੀ ਅਤੇ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਜਾਇਜ਼ ਬਦਲਾਓ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਰਗੇ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣਾ, ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨਾ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਲਈ ਖਤਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਾ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਵੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਏ ਬਿਨਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਇੱਕ ਗੈਰ- ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਮਿੱਟੀ ਉੱਤੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਪਰਤ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਢਾਂਚਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤਾਕਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿਵਸ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਅਸਲੀ ਮੰਤਬ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਮਾਗਮ ਸਿਰਫ ਖਾਨਾਪੂਰਤੀ ਹੀ ਹੋਣਗੇ।

ਕੁਲਦੀਪ ਚੰਦ ਦੋਭੇਟਾ। 9417563054
ਨੇੜੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੋਭੇਟਾ। ਤਹਿਸੀਲ ਨੰਗਲਜਿਲ੍ਹਾ ਰੂਪਨਗਰ ਪੰਜਾਬ-140124

"Equality and justice"
Patiala 25 November
INTERNATIONAL PAPER, 9463601616
hardipchumber57@gmail.com

" ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਨਿਰਮਾਣ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੱਕ"

ਲੈਕਚਰਾਰ ਹਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
"ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ"
ਸੰਪਰਕ:94646-01001

25 ਨਵੰਬਰ 1949 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਅਸੰਬਲੀ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਡਾ.ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਸੀ, "ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ,ਇਹ ਲਚਕਦਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਂਤੀ ਅਤੇ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਏਕੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਹਿਤ ਨਾਕਾਰਾਤਮਕ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮਾੜਾ ਹੈ ਇਸਦਾ ਕਾਰਣ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਸਨੂੰ ਮੰਨਣ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਦਾ ਗਲਤ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ।ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੈਲੀ ਇਸਦੇ ਸੁਭਾਓ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਧਾਨਪਾਲਿਕਾ,ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਤਿੰਨੋ ਅੰਗ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆ ਦੀ ਨੀਤੀ ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਜਾਂ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ"

ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪਹਿਲੂਆ 'ਤੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮਸੌਦਾ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਡਾ.ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੌਂਸਲ ਵੱਲੋਂ 20 ਜੁਲਾਈ 1946 ਨੂੰ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਜਦਕਿ 29 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ।

ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕੁੱਲ ਸੱਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਡਾ.ਭੀਮ ਰਾਓ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਛੇ ਮੈਂਬਰ ਅਲਾਦੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਸਵਾਮੀ,ਐਨ ਗੋਪਾਲਾ ਸਵਾਮੀ ਅਈਅਰ,ਕੇ.ਐਮ.ਮੁਨਸ਼ੀ,ਬੀ.ਐੱਲ ਮਿੱਤਰ,ਡੀ.ਪੀ ਖੈਤਾਨ ਅਤੇ ਸਈਅਦ ਮੁਹੰਮਦ ਸਈਅਦੁੱਲਾ ਸਨ।ਵਰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਬੀ.ਐੱਲ ਮਿੱਤਰ ਨੇ 13 ਅਕਤੂਬਰ 1947 ਨੂੰ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅਸਤੀਫਾ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਐੱਨ ਮਾਧਵ ਰਾਓ ਨੇ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋਏ ਜਦਕਿ ਡੀ.ਪੀ.ਖੈਤਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਣ ਟੀ.ਟੀ.ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮਚਾਰੀ ਨੇ 5 ਫਰਵਰੀ 1949 ਨੂੰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ। ਟੀ.ਟੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮਚਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਸਮੀ ਭਾਸ਼ਣ ਰਾਹੀਂ ਆਖਿਆ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮਸੌਦਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸੱਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਅਸਤੀਫਾ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ,ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ,ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਅਮਰੀਕਾ ਚਲਾ ਗਿਆ,ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਰੂਫ ਸੀ,ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪਣੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਜਾਂ ਸਿਹਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਕਾਰਣ ਦਿੱਲੀ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕਾਰਜ ਭਾਰ ਡਾ.ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਆਣ ਡਿੱਗਾ ।ਅਸੀਂ ਡਾ.ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ,ਲਗਨ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਅਹਿਮ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਹਿੱਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰਿਣੀ ਰਹਾਂਗੇ"

ਮਸੌਦਾ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਹਿੱਤ 2 ਸਾਲ 11 ਮਹਿਨੇ ਅਤੇ 18 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ 9 ਦਸੰਬਰ 1947 ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਜਦਕਿ 11 ਸ਼ੈਸਨ ਬੁਲਾਏ ਗਏ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ 6 ਸ਼ੈਸਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮਤਿਆਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ,ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਨਜਰਸਾਨੀ,ਯੂਨੀਅਨ ਪਾਵਰਜ ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ,ਇਲਾਕਾਈ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਵਿਨਸ਼ੀਅਲ ਸੰਵਿਧਾਨ,ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ,ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰਤ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। 7ਵਾਂ,8ਵਾਂ,9ਵਾਂ,10ਵਾਂ ਅਤੇ 11ਵਾਂ ਸ਼ੈਸਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਰਿਹਾ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਣ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਅਡਵਾਈਜਰ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਖਰੜੇ ਵਿੱਚ 243 ਆਰਟੀਕਲ ਅਤੇ 13 ਅਨੁਸੂਚੀਆਂ ਸਨ ਜਦਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਖਰੜੇ ਵਿੱਚ 315 ਆਰਟੀਕਲ ਅਤੇ 8 ਅਨੁਸੂਚੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ 386 ਆਰਟੀਕਲ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 395 ਆਰਟੀਕਲ ਅਤੇ 8 ਅਨੁਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ।ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਲਗਭਗ 7635 ਸੋਧਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਜਦਕਿ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਵਾਸਤਵਿਕ 2473 ਸੋਧਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਣ 'ਤੇ ਕੇਵਲ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ,ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਦੋ ਸਾਲ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ,ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੇ ਨੌਂ ਵਰ੍ਹੇ,ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਕੇਵਲ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਨਜੀਰੁਦੀਨ ਅਹਿਮਦ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦਾ ਜੁਆਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਡਾ.ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਣ ਉੱਪਰ ਲਗਾਏ ਅਥਾਹ ਸਮੇਂ ਬਾਰੇ ਆਖਿਆ , "ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ,ਕੈਨੇਡਾ,ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਕਾਰ ਪੱਖੋਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟੇ ਹਨ ਕਿਓ ਜੋ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਣ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।ਜਿਵੇਂ ਮਸੌਦਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਸਨੂੰ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਜਦਕਿ ਸਾਨੂੰ 2473 ਸੋਧਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਪਈਆਂ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਯੋਗਦਾਨ ਬਾਰੇ ਡਾ.ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅਡਵਾਈਜਰ ਬੀ.ਐਨ ਰਾਓ,ਚੀਫ ਡਰਾਫਟਸਮੈਨ ਐਸ.ਐਨ ਮੁਖਰਜੀ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ,ਲਗਨ ਅਤੇ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਲਾਹਿਆ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੌਰਾਨ ਪਾਰਟੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਵਫਾਦਾਰੀ ਦੀ ਖਾਨਾਪੂਰਤੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠਦਿਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਸੁਆਲ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕਾਮਥ,ਡਾ.ਪੀ.ਐੱਸ.ਦੇਸ਼ਮੁੱਖ,ਸ਼੍ਰੀ ਸਿਧਵਾ,ਪ੍ਰੋ.ਸਕਸੈਨਾ,ਪੰਡਿਤ ਠਾਕੁਰ ਦਾਸ ਭਾਰਗਵਾ,ਪ੍ਰੋ.ਕੇ.ਟੀ.ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ.ਹਿਰਦੇ ਨਾਥ ਕੁੰਜਰੂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਸਹਿਮਤੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਣ ਦੌਰਾਨ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਉਸਾਰੂ ਜਰੂਰ ਗਰਦਾਨਿਆ ।

ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਤਾਂ ਡਾ.ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਪੱਖ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰੀ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਹੈ ਕਿਓ ਜੋ ਮੁਢਲੇ ਫੈਡਰਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ ਹਨ।ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਜਾਂ ਸਮਾਨ ਹਨ।ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਬਜਾਇ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਹਨ ।ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਪੱਖੀ ਆਖਣਾ ਗੈਰ-ਵਾਜਿਬ ਹੈ।

ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਹਾਮੀਆ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਕਿਓ ਜੋ ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਨੂੰ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਮੁਆਵਜਾ ਦਿੱਤਿਆਂ ਜਨਤਕ ਕਰਨਾ ਲੋਚਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੱਦਬੰਦੀ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਸਨ।

ਇਸ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਡਾਕਟਰ ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਰਾਹੀਂ ਵਿਸਥਾਰਤ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਅੰਤ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਲੈਕਚਰਾਰ ਹਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ "ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ"
9/97, ਗੁਰਸੁਖ ਨਿਵਾਸ,ਪੁਰਾਣੀ ਮੰਡੀ
ਮੰਡੀ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ (ਲੁਧਿਆਣਾ)
ਸੰਪਰਕ:94646-01001

ਹਰ ਮਹਿਫਿਲ ਦੀ ਸ਼ਾਨ, ਸੁਨਾਮ ਦਾ ਮਾਨ ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਥੰਮ ਆਰ ਐਨ ਕਾਂਸਲ ਸਾਥੋਂ ਵਿਛੜ ਗਿਆ

"Equality and justice"
Patiala 25 November
INTERNATIONAL PAPER, 9463601616
hardipchumber57@gmail.com

ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਫਾਨੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ-ਜਾਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਚਾਨਕ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਤੱਕ ਇੱਕ ਅਸਹਿ ਪੀੜ ਦਸਤਕ ਦੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਅੱਧ ਵਾਟੇ ਹੀ ਬਿਸਾਰ ਕੇ ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ, ਮਿਲਾਪੜਾ, ਹਰ ਦਿਲ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਆਰ. ਐਨ. ਕਾਂਸਲ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਰੁਖਸਤ ਹੋ ਗਿਆ

ਉਹ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਘਾਟਾ ਨਾ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਨਾ ਸਾਹਿਤਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮੰਚਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਘਾਟ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰੜਕਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਦੋਸਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਯਾਰਾਂ ਦਾ ਯਾਰ ਜੋ ਹਰ ਮਹਿਫਲ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਕੋ ਇੱਕ ਐਸਾ ਇਨਸਾਨ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ। ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਰੰਗਲੇ ਸੱਜਣ ਨੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜੰਮਦੀਆਂ ਹਨ।

ਉਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਲੀਕਾ ਸੀ, ਬੋਲ ਵਿੱਚ ਨਰਮੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਦਰਿਆ ਵਗਦਾ ਸੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਦੋਸਤਾਂ, ਮਿੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਜਿਲੇ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਗਿਆ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸੋਹਣਾ ਸਫ਼ਾ ਮੁੱਕ ਗਿਆ। ਹੱਸਦਾ-ਖੇਡਦਾ ਇੱਕ ਚਾਨਣ ਅਚਾਨਕ ਰੁੱਖਸਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਮਹੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਵੀ ਤੂੰ ਵੱਸਦਾ ਹੈਂ,
ਤੇਰੀ ਯਾਦਾਂ ਦਾ ਦੀਵਾ ਅਜੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਸਿਤਾਰਾ ਜਦੋਂ ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਅਸਮਾਨ ਵੀ ਇੱਕ ਪਲ ਨੂੰ ਰੋਂਦਾ ਹੈ...
ਤੂੰ ਗਿਆ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ਼ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਓਝਲ ਹੋਇਆ,
ਹਰ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਅਜੇ ਵੀ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ।

ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਨੇਕੀ ਲਈ ਜੰਮਦੇ ਨੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਰੱਬ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ...ਕਿਵੇਂ ਸਬਰ ਕਰੇਗੀ ਉਸਦੀ ਪਿਆਰੀ ਦਿਵਾਂਸ਼ੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਵੇਰੇ ਕੇਵਲ ਦੋ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਕਿਵੇਂ ਸਬਰ ਕਰੇਗਾ ਰਿਧਮ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਿਲ ਦਹਿਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ ਹੋਵੇ ਕਿ "ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਹੁਣ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ।" ਕਿਵੇਂ ਸਬਰ ਕਰੇਗੀ ਆਰ ਐਨ ਕਾਂਸਲ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਭੈਣ ਸਿਮਰਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਵੇਰੇ ਬ੍ਰੇਕਫਾਸਟ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਘਰੋਂ ਤੋਰਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਹੋਵੇ।

ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਥੇਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਹਰਾਮ ਗੂੰਜਦਾ ਹੋਵੇ,
ਸਾਡੇ ਚੇਤਿਆਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਗੂੰਜਦਾ ਹੈ

ਉਮਰ ਦੇ 80ਵੇਂ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਛੂਹਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਉਸਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਘਰ ਉਸਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ, ਉਸਦੀ ਲਾਸ਼ ਆਈ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਲਈ ਇਹ ਸਦਮਾ ਅਕਹਿ ਤੇ ਅਸਹਿ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਸੁਨਾਮ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਜਿਹਾ ਦੁੱਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ। ਉਸਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਦੇ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅੱਖ ਸੁੱਕੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਬੇ-ਵਕਤ ਚਲਾਣੇ ਨਾਲ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਖਾਲੀਪਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਹਰੇਕ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸਹਾਇਤਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ, ਬੁਲਾਰਾ ਸਦਾ ਲਈ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਸਵੇਰੇ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਟਸਐਪ ਤੇ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਕੇ ਜਗਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਸੱਜਣ ਆਪ ਸਦੀਵੀਂ ਨੀਂਦ ਸੋ ਗਿਆ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਣਹੋਣੀਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਮਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਵੀ ਨਿਹੋਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਿਉਂ ਚੰਗੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।

ਫਿਰ ਇੱਕੋ ਗੱਲ ਤੇ ਸਬਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ - "ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਮੀਠਾ ਲਾਗੇ।" ਰੱਬ ਉਸਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਦੋਸਤਾਂ, ਮਿੱਤਰਾਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਬਲ ਬਖਸ਼ੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਡੀਆਂ ਰੂਹਾਂ, ਜੂਹਾਂ, ਬਰੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਹੱਸਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਗੂੰਜਦਾ ਰਹੇਗਾ। *26 ਨਵੰਬਰ 2025 ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਤਾਜ ਪੈਲਸ ਸੁਨਾਮ ਵਿਖੇ ਹੋਵੇਗਾ*

ਡਾ ਅਵਿਨਾਸ਼ ਰਾਣਾ।

ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੀ ਦੇ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਫਾਸਟ ਟਰੈਕ ਅਦਾਲਤ ਰਾਹੀਂ ਜਲਦ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ

"Equality and justice"
Patiala 25 November
INTERNATIONAL PAPER, 9463601616
hardipchumber57@gmail.com

ਲੌਂਗੋਵਾਲ,25 ਨਵੰਬਰ (ਜਗਸੀਰ ਸਿੰਘ)- ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜਨਤਕ ਜਮਹੂਰੀ ਅਤੇ ਲੋਕਪੱਖੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਨਾਬਾਲਗ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੀ ਨਾਲ ਜਬਰ ਜਿਨਾਹ ਕਰਕੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰਨ ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਰੋਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਵਲੂੰਧਰਨ ਵਾਲੀ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਘਟਨਾ ਬਾਅਦ ਪੀੜਤ ਬੱਚੀ ਦੇ ਬੇਹਾਲ ਹੋਏ ਮਾਪੇ ਰੋ ਰੋ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ।ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਨਸਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਧਰਮ, ਖਿੱਤਾ ਜਾਂ ਫਿਰਕਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।ਮੁਲਕ ਦੇ ਇਹ ਹਾਲਤ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਹਰ ਦਿਨ ਛੋਟੀਆਂ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੀਆਂ ਜਿੱਥੇ ਹੈਵਾਨੀਅਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉੱਥੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ,ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਔਰਤ ਵਿਰੋਧੀ ਗੰਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਅਨੇਕਾ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਬੀਰ ਲੌਂਗੋਵਾਲ, ਅਨਿਲ ਸ਼ਰਮਾ, ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੁਝਾਰ ਲੌਂਗੋਵਾਲ, ਕਮਲਜੀਤ ਵਿੱਕੀ, ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਪੇਂਡੂ ਮਜਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਲਖਵੀਰ ਲੌਂਗੋਵਾਲ, ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਰੇਹੜੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਚਰਨਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਨੇ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਜਲਦ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ।ਇਸ ਮੌਕੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਬੱਗਾ ਸਿੰਘ ਨਮੋਲ,ਸੁਖਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਗੋਪਾਲ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਆਗੂ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

“इक्वालिटी एंड जस्टिस”
“ पटियाला 25 नवंबर
INTERNATIONAL PAPER, 9463601616
hardipchumber57@gmail.com

हमारी आजादी की लड़ाई बाकी है- बाबा साहब

बाबा साहेब कहते हैं

1935 के अधिनियमन लागू होने के बाद, भारतीय राष्ट्रीय कांग्रेस पार्टी ने 1937 में भारत के आधे राज्यों में सरकारें बनाईं और चतरवर्न के हिंदू लोगों ने 7 राज्यों के ब्राह्मण मुख्यमंत्री बनाए और मंत्री, विधायक और सांसद आदि भी बने। अब शासन, प्रशासन भारत चतरवर्न के लोगों के हाथों में था, फिर भी ये लोग खुद को अंग्रेजों का गुलाम मानते थे। 1947 में सत्ता परिवर्तन के बाद, अनुसूचित वर्ग के लोगों को लगभग वैसे ही समान अधिकार मिले जैसे कि ब्रिटिश शासन के दौरान चतरवर्न के हिंदुओं को थे। वर्तमान में अनुसूचित जाति के लोग मुख्यमंत्री, मंत्री, विधायक, सांसद बनते हैं, लेकिन वे अनुसूचित वर्ग के समाज के लोगों के समानता के अधिकारों को सुनिश्चित करवाने के लिए कुछ नहीं कर पा रहे।

25 नवंबर 1949 को संविधान सभा में बाबासाहेब डॉ. बी.आर. अंबेडकर का भाषण (3/3) (कल के लेख का शेष भाग)

भारत ने यह लोकतांत्रिक व्यवस्था खो दी। क्या वह इसे दूसरी बार भी खो देगा? मुझे नहीं पता। लेकिन भारत जैसे देश में - जहाँ लोकतंत्र को लंबे समय से अप्रचलित होने के बाद एक बिल्कुल नई चीज़ माना जाना चाहिए - यह पूरी तरह संभव है कि लोकतंत्र तानाशाही में बदल जाए। यह पूरी तरह

संभव है कि यह नवजात लोकतंत्र अपना स्वरूप तो बनाए रखे, लेकिन वास्तव में तानाशाही को जन्म दे। अगर भारी बहुमत मिलता है, तो दूसरी संभावना के वास्तविकता में बदल जाने का ख़तरा कहीं ज़्यादा है।

अगर हम लोकतंत्र को सिर्फ़ दिखावे में ही नहीं, बल्कि वास्तव में भी बनाए रखना चाहते हैं, तो हमें क्या करना होगा? मेरे विचार से, सबसे पहले हमें अपने सामाजिक और आर्थिक उद्देश्यों की प्राप्ति के लिए संवैधानिक तरीकों पर अडिग रहना होगा। इसका मतलब है कि हमें क्रांति के खूनी तरीकों को त्यागना होगा। इसका मतलब है कि हमें सविनय अवज्ञा, असहयोग और सत्याग्रह के तरीकों को त्यागना होगा। जब आर्थिक और सामाजिक उद्देश्यों की प्राप्ति के लिए संवैधानिक तरीकों का कोई रास्ता नहीं बचा था, तो असंवैधानिक तरीकों को उचित ठहराने का भरपूर मौक़ा था। लेकिन जहाँ संवैधानिक तरीके खुले हैं, वहाँ इन असंवैधानिक तरीकों को उचित नहीं ठहराया जा सकता। ये तरीके अराजकता के व्याकरण के अलावा और कुछ नहीं हैं और जितनी जल्दी इन्हें त्याग दिया जाए, हमारे लिए उतना ही बेहतर है।

दूसरी बात जो हमें करनी चाहिए, वह है जॉन स्टुअर्ट मिल द्वारा लोकतंत्र को बनाए रखने में रुचि रखने वाले सभी लोगों को दी गई उस चेतावनी का पालन करना, अर्थात्, “अपनी स्वतंत्रता को किसी महापुरुष के चरणों में न सौंपें, या उसे ऐसी शक्ति न सौंपें जिससे वह उनकी संस्थाओं को नष्ट कर सके”। देश के लिए आजीवन सेवा करने वाले महापुरुषों के प्रति कृतज्ञ होने में कुछ भी गलत नहीं है। लेकिन कृतज्ञता की भी सीमाएँ होती हैं। जैसा कि आयरिश देशभक्त डैनियल ओ'कोनेल ने ठीक ही कहा है, कोई भी पुरुष अपने सम्मान की कीमत पर कृतज्ञ नहीं हो सकता, कोई भी महिला अपनी पवित्रता की कीमत पर कृतज्ञ नहीं हो सकती और कोई भी राष्ट्र अपनी स्वतंत्रता की कीमत पर कृतज्ञ नहीं हो सकता। यह सावधानी भारत के मामले में किसी भी अन्य देश की तुलना में कहीं अधिक आवश्यक है। क्योंकि भारत में, भक्ति या जिसे भक्ति का मार्ग या नायक-पूजा कहा जा सकता है, उसकी राजनीति में एक ऐसी भूमिका निभाती है जो दुनिया के किसी भी अन्य देश की राजनीति में उसकी भूमिका से अप्रतिम है। धर्म में भक्ति आत्मा की मुक्ति का मार्ग हो सकती है। लेकिन राजनीति में भक्ति या नायक-पूजा पतन और अंततः तानाशाही की ओर ले जाने वाला निश्चित मार्ग है।

तीसरी बात जो हमें करनी चाहिए वह यह है कि हम केवल राजनीतिक लोकतंत्र से संतुष्ट न हों। हमें अपने राजनीतिक लोकतंत्र को एक सामाजिक लोकतंत्र भी बनाना होगा। राजनीतिक लोकतंत्र तब तक स्थायी नहीं हो सकता जब तक उसके मूल में सामाजिक लोकतंत्र न हो। सामाजिक लोकतंत्र का क्या अर्थ है? इसका अर्थ है एक ऐसी जीवन-पद्धति जो स्वतंत्रता, समानता और बंधुत्व को जीवन के सिद्धांतों के रूप में मान्यता देती है। स्वतंत्रता, समानता और बंधुत्व के इन सिद्धांतों को त्रिमूर्ति के अलग-अलग तत्वों के रूप में नहीं देखा जाना चाहिए। ये त्रिमूर्ति का एक संघ इस अर्थ में बनाते हैं कि एक को दूसरे से अलग करना लोकतंत्र के मूल उद्देश्य को ही विफल करना है। स्वतंत्रता को समानता से अलग नहीं किया जा सकता, समानता को स्वतंत्रता से अलग नहीं किया जा सकता। न ही स्वतंत्रता और समानता को बंधुत्व से अलग किया जा सकता है। समानता के बिना, स्वतंत्रता बहुतों पर कुछ लोगों की सर्वोच्चता उत्पन्न करेगी। स्वतंत्रता के बिना समानता व्यक्तिगत पहल को समाप्त कर देगी। बंधुत्व के बिना, स्वतंत्रता और समानता स्वाभाविक रूप से नहीं बन सकते। इन्हें लागू करने के लिए एक सिपाही की आवश्यकता होगी। हमें इस तथ्य को स्वीकार करके शुरुआत करनी चाहिए कि भारतीय समाज में दो चीजों का पूर्ण अभाव है। इनमें से एक है समानता। सामाजिक धरातल पर, भारत में हमारे पास एक ऐसा समाज है जो क्रमिक असमानता के सिद्धांत पर आधारित है, जिसमें कुछ लोगों के पास अपार संपत्ति है, जबकि कई लोग घोर गरीबी में जीवन यापन करते हैं। 26 जनवरी 1950 को, हम विरोधाभासों से भरे जीवन में प्रवेश करने जा रहे हैं। राजनीति में हमें समानता मिलेगी और सामाजिक एवं आर्थिक जीवन में असमानता। राजनीति में हम एक व्यक्ति, एक मत और एक मत, एक मूल्य के सिद्धांत को मान्यता देंगे। अपने सामाजिक और आर्थिक जीवन में, हम अपनी सामाजिक और आर्थिक संरचना के कारण, एक व्यक्ति, एक मूल्य के सिद्धांत को नकारते रहेंगे। हम कब तक इस विरोधाभासों से भरा जीवन जीते रहेंगे? हम कब तक अपने सामाजिक और आर्थिक जीवन में समानता को नकारते रहेंगे? यदि हम इसे लंबे समय तक नकारते रहे, तो हम अपने राजनीतिक लोकतंत्र को खतरे में डालकर ही ऐसा करेंगे। हमें इस विरोधाभास को यथाशीघ्र दूर करना होगा, अन्यथा असमानता से पीड़ित लोग उस राजनीतिक लोकतंत्र के ढांचे को नष्ट कर देंगे जिसे इस सभा ने इतनी मेहनत से बनाया है।

दूसरी चीज़ जो हम चाहते हैं, वह है बंधुत्व के सिद्धांत को मान्यता देना। बंधुत्व का क्या अर्थ है? बंधुत्व का अर्थ है सभी भारतीयों का समान भाईचारा - यदि सभी भारतीय एक ही राष्ट्र हैं। यह वह सिद्धांत है जो सामाजिक जीवन में एकता और एकजुटता प्रदान करता है। इसे प्राप्त करना एक कठिन कार्य है। यह कितना कठिन है, इसका अंदाज़ा जेम्स ब्राइस द्वारा अमेरिकी राष्ट्रमंडल पर लिखी गई अपनी पुस्तक में संयुक्त राज्य अमेरिका के बारे में बताई गई कहानी से लगाया जा सकता है।

कहानी यह है - मैं इसे ब्राइस के शब्दों में सुनाने का प्रस्ताव करता हूँ - कि -

“कुछ साल पहले अमेरिकी प्रोटेस्टेंट एपिस्कोपल चर्च अपने त्रिवार्षिक अधिवेशन में अपनी धार्मिक पद्धति में संशोधन करने में व्यस्त था। यह वांछनीय समझा गया कि संक्षिप्त प्रार्थनाओं में संपूर्ण राष्ट्र के लिए एक प्रार्थना शामिल की जाए, और न्यू इंग्लैंड के एक प्रतिष्ठित धर्मगुरु ने 'हे प्रभु, हमारे राष्ट्र का कल्याण करें' शब्दों का प्रस्ताव रखा। एक दोपहर, क्षणिक आवेग में, इस वाक्य को स्वीकार कर लिया गया, और अगले दिन पुनर्विचार के लिए लाया गया, जब आम लोगों ने 'राष्ट्र' शब्द पर इतनी आपत्तियाँ उठाईं कि यह राष्ट्रीय एकता की अत्यधिक निश्चित मान्यता का प्रतीक है, कि इसे हटा दिया गया, और इसके बजाय 'हे प्रभु, इन संयुक्त राज्यों का कल्याण करें' शब्दों को अपनाया गया।”

जिस समय यह घटना घटी, उस समय अमेरिका में एकजुटता इतनी कम थी कि अमेरिका के लोग यह नहीं सोचते थे कि वे एक राष्ट्र हैं। यदि संयुक्त राज्य अमेरिका के लोग यह महसूस नहीं कर सकते कि वे एक राष्ट्र हैं, तो भारतीयों के लिए यह सोचना कितना कठिन है कि वे एक राष्ट्र हैं। मुझे वे दिन याद हैं जब राजनीतिक सोच वाले भारतीय, “भारत के लोग” शब्द से चिढ़ते थे। वे “भारतीय राष्ट्र” शब्द को प्राथमिकता देते थे। मेरा मानना है कि यह मानकर कि हम एक राष्ट्र हैं, हम एक बहुत बड़ा भ्रम पाल रहे हैं। हज़ारों जातियों में बँटे लोग एक राष्ट्र कैसे हो सकते हैं? जितनी जल्दी हम यह समझ लें कि हम अभी भी दुनिया के सामाजिक और मनोवैज्ञानिक अर्थों में एक राष्ट्र नहीं हैं, हमारे लिए उतना ही बेहतर होगा। क्योंकि तभी हम एक राष्ट्र बनने की आवश्यकता को समझ पाएँगे और इस लक्ष्य को प्राप्त करने के तरीकों और साधनों पर गंभीरता से विचार करेंगे। इस लक्ष्य की प्राप्ति बहुत कठिन होने वाली है - संयुक्त राज्य अमेरिका की तुलना में कहीं अधिक कठिन। संयुक्त राज्य अमेरिका में कोई जाति समस्या नहीं है। भारत में जातियाँ हैं। ये जातियाँ राष्ट्र-विरोधी हैं। सबसे पहले इसलिए क्योंकि ये सामाजिक जीवन में अलगाव लाती हैं। वे राष्ट्र-विरोधी इसलिए भी हैं क्योंकि वे जाति-जाति के बीच ईर्ष्या और द्वेष पैदा करते हैं। लेकिन अगर हम वास्तव में एक राष्ट्र बनना चाहते हैं, तो हमें इन सभी कठिनाइयों पर विजय प्राप्त करनी होगी। क्योंकि बंधुत्व तभी एक तथ्य हो सकता है जब एक राष्ट्र हो। बंधुत्व के बिना, समानता और स्वतंत्रता केवल दिखावे के रंग-रोगन से अधिक गहरी नहीं होंगी।

ये मेरे विचार हैं उन कार्यों के बारे में जो हमारे सामने हैं। हो सकता है ये कुछ लोगों को बहुत सुखद न लगें। लेकिन इसमें कोई दो राय नहीं कि इस देश में राजनीतिक सत्ता बहुत लंबे समय से कुछ लोगों के एकाधिकार में रही है और बहुत से लोग न केवल बोझ ढोने वाले जानवर हैं, बल्कि शिकारी जानवर भी हैं। इस एकाधिकार ने न केवल उन्हें बेहतरी के

“Equality and Justice”
“Equality and Justice” Rs. 100/month स्वतंत्रता, समानता, भाईचारा

अवसर से वंचित किया है, बल्कि इसने उन्हें जीवन के महत्व से भी वंचित कर दिया है। ये दलित वर्ग शासित होने से थक चुके हैं। वे स्वयं शासन करने के लिए अधीर हैं। दलित वर्गों में आत्म-साक्षात्कार की इस ललक को वर्ग संघर्ष या वर्ग युद्ध में नहीं बदलने देना चाहिए। इससे सदन में विभाजन हो जाएगा। वह वास्तव में एक विनाशकारी दिन होगा। क्योंकि, जैसा कि अब्राहम लिंकन ने ठीक ही कहा है, अपने आप में विभाजित सदन अधिक समय तक टिक नहीं सकता। इसलिए, उनकी आकांक्षाओं को साकार करने के लिए जितनी जल्दी जगह बनाई जाए, उतना ही कुछ लोगों के लिए, देश के लिए, उसकी स्वतंत्रता की रक्षा के लिए और उसके लोकतांत्रिक ढांचे की निरंतरता के लिए बेहतर होगा। यह जीवन के सभी क्षेत्रों में समानता और बंधुत्व की स्थापना से ही संभव है। इसीलिए मैंने उन पर इतना ज़ोर दिया है।

मैं सदन को और अधिक थकाना नहीं चाहता। स्वतंत्रता निस्संदेह आनंद का विषय है। लेकिन हमें यह नहीं भूलना चाहिए कि इस स्वतंत्रता ने हम पर बड़ी ज़िम्मेदारियाँ भी डाल दी हैं। स्वतंत्रता के साथ, हमने किसी भी ग़लती के लिए अंग्रेजों को दोष देने का बहाना खो दिया है। अगर आगे कुछ ग़लत हुआ, तो हमारे पास ख़ुद के अलावा कोई और ज़िम्मेदार नहीं होगा। चीज़ों के ग़लत होने का बहुत ख़तरा है। समय तेज़ी से बदल रहा है। हमारे अपने लोग भी नई विचारधाराओं से प्रेरित हो रहे हैं। वे जनता द्वारा सरकार से ऊब चुके हैं। वे जनता के लिए सरकार बनाने को तैयार हैं और उन्हें इस बात से कोई फ़र्क़ नहीं पड़ता कि वह जनता की सरकार है या जनता द्वारा। अगर हम उस संविधान की रक्षा करना चाहते हैं जिसमें हमने जनता की, जनता के लिए और जनता द्वारा सरकार के सिद्धांत को प्रतिष्ठित करने का प्रयास किया है, तो आइए हम संकल्प लें कि हम अपने रास्ते में आने वाली उन बुराइयों को पहचानने में ढिलाई न बरतें जो लोगों को जनता द्वारा सरकार की बजाय जनता के लिए सरकार चुनने के लिए प्रेरित करती हैं, और न ही उन्हें दूर करने की हमारी पहल में कमज़ोर पड़ें। देश की सेवा करने का यही एकमात्र तरीक़ा है। मुझे इससे बेहतर कोई और तरीक़ा नहीं पता।

ह्यूमन राइट्स काउंसिल की नेशनल प्रेसिडेंट आरती राजपूत का जन्मदिन गुरदीप सिंह कंग के ऑफिस में मनाया गया

“इक्वालिटी एंड जस्टिस”
“ पटियाला 25 नवंबर
INTERNATIONAL PAPER, 9463601616
hardipchumber57@gmail.com

फगवाड़ा 25 नवंबर (शिव कौड़ा) ह्यूमन राइट्स काउंसिल की नेशनल प्रेसिडेंट आरती राजपूत का काउंसिल के स्टेट सेक्रेटरी गुरदीप सिंह कंग के ऑफिस, कंग एंटरप्राइजेज, सेंट्रल टाउन, फगवाड़ा पहुंचने पर काउंसिल के पदाधिकारियों ने गर्मजोशी से स्वागत किया। इस दौरान आरती राजपूत का बर्थडे केक काटा गया और सभी पदाधिकारियों और सदस्यों ने उन्हें जन्मदिन की शुभकामनाएं दीं। आरती राजपूत ने सभी सदस्यों का दिल से शुक्रिया अदा किया और काउंसिल की फगवाड़ा और लुधियाना टीमों के साथ आने वाले प्रोजेक्ट्स पर भी चर्चा की। उन्होंने काउंसिल के मंच से स्टेट सेक्रेटरी गुरदीप सिंह कंग द्वारा किए जा रहे समाज सेवा के कामों की खास तौर पर तारीफ की और फगवाड़ा और लुधियाना टीमों के मौजूद पदाधिकारियों से अपील की कि वे काउंसिल में ज्यादा से ज्यादा लोगों को शामिल करें और उन्हें ह्यूमन राइट्स काउंसिल के मिशन से जोड़ें। गुरदीप सिंह कंग ने नेशनल प्रेसिडेंट को भरोसा दिलाया कि ह्यूमन राइट्स काउंसिल को नई ऊंचाइयों पर ले जाने के लिए संगठन की ताकत बढ़ाई जाएगी। इस मौके पर नेशनल प्रेसिडेंट आरती राजपूत के पति अश्वनी कुमार, काउंसिल के पंजाब वाइस प्रेसिडेंट सतविंदर सिंह, राकेश गोयल जनरल सेक्रेटरी और सरबजीत बिट्टू मीडिया इंचार्ज लुधियाना, जिला कपूरथला प्रेसिडेंट आशु मारकंडा, राजकुमार वड़ैच लुधियाना, संजीव सूरी पंजाब प्रेसिडेंट एंटी क्राइम सेल, गुलशन शर्मा लकी, हनी गुलाटी वगैरह मौजूद थे।

“इक्वालिटी एंड जस्टिस
“ पटियाला 25 नवंबर
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

स्व-शासन पर डॉ. बी. आर. अम्बेडकर का 1930 का सिद्धांत: राष्ट्रीय एकता पर एक ऐतिहासिक परिप्रेक्ष्य

Eng. Hardip Singh Chumber

1. परिचय: स्व-शासन की दुविधा

1930 के दशक में भारतीय स्व-शासन की बहस एक केंद्रीय दुविधा पर टिकी थी: क्या भारत, अपनी अपार सामाजिक और धार्मिक विविधताओं के साथ, एक एकीकृत, स्व-शासित राष्ट्र के रूप में कार्य करने में सक्षम है? ब्रिटिश शासकों और अन्य संशयवादियों के लिए, भारत की जटिल जातिगत, धार्मिक और भाषाई संरचनाएं स्व-शासन के विरुद्ध एक प्रमुख वैचारिक औचित्य थीं। इस धारणा ने स्वतंत्रता की मांग पर एक गहरी छाया डाली, जिससे यह केवल एक राजनीतिक लक्ष्य नहीं, बल्कि एक सामाजिक और तार्किक चुनौती बन गया। यह नीति ब्रीफिंग इसी तर्क का विश्लेषण करती है, जिसका आधार 8 अगस्त, 1930 को नागपुर में अखिल भारतीय दलित वर्ग अधिवेशन में डॉ. बी. आर. अम्बेडकर द्वारा दिया गया एक ऐतिहासिक अध्यक्षीय भाषण है। इसमें डॉ. अम्बेडकर ने न केवल विविधता के तर्क का खंडन किया, बल्कि राष्ट्रीय एकता प्राप्त करने के लिए स्व-शासन को एक अनिवार्य उपकरण के रूप में भी प्रस्तुत किया।

यह विश्लेषण सबसे पहले उस मूल चुनौती की रूपरेखा प्रस्तुत करेगा जिसके विरुद्ध डॉ. अम्बेडकर तर्क दे रहे थे।

2. भारतीय स्व-शासन के समक्ष मूल चुनौती: विविधता का तर्क

औपनिवेशिक शासकों और स्व-शासन के अन्य विरोधियों द्वारा भारत की आंतरिक विविधता के तर्क का रणनीतिक रूप से भारतीय स्वतंत्रता में देरी या उसे अस्वीकार करने के लिए इस्तेमाल किया गया था। यह तर्क भारतीय समाज को राजनीतिक रूप से अपरिपक्व और आधुनिक राष्ट्र-राज्य की जिम्मेदारियों के लिए स्वाभाविक रूप से अयोग्य के रूप में चित्रित करता था। यह केवल एक राजनीतिक तर्क नहीं था, बल्कि भारत की सामाजिक क्षमता पर एक सभ्यतागत आरोप था जो भारत को एक राष्ट्र के रूप में नहीं, बल्कि केवल असंगत समुदायों के एक भौगोलिक समूह के रूप में चित्रित करता था, जो स्व-शासन के लिए अक्षम था।

डॉ. अम्बेडकर के भाषण के अनुसार, स्व-शासन की क्षमता पर संदेह करने के लिए निम्नलिखित विशिष्ट विविधताओं को बाधाओं के रूप में उद्धृत किया गया था:

* विभिन्न जातियाँ: एक कठोर सामाजिक पदानुक्रम जो समाज को विभाजित करता था।
* विभिन्न धर्म और धार्मिक संस्कार: विविध और कभी-कभी परस्पर विरोधी धार्मिक आस्थाएँ।
* विभिन्न भाषाएँ: भाषाई अवरोध जो राष्ट्रीय संचार और एकता में बाधा डालते थे।
* परस्पर विरोधी सामाजिक प्रथाएँ और अंधविश्वास: असंगत सामाजिक मानदंड और मान्यताएँ जो सामाजिक सामंजस्य को जटिल बनाती थीं।
* स्वार्थों का टकराव: विभिन्न समूहों के बीच निहित स्वार्थ जो एक साझा राष्ट्रीय हित को बाधित करते थे।

इन विविधताओं ने एक गंभीर प्रश्न को जन्म दिया, जिसे डॉ. अम्बेडकर ने अपने भाषण में स्पष्ट रूप से प्रस्तुत किया: “इतनी विषमताओं से घिरे लोग एक स्वशासित समुदाय बनकर दायित्व का वहन कैसे कर सकते हैं?” यह केवल एक अवलोकन नहीं था, बल्कि यह इस धारणा पर आधारित एक गहरा आरोप था कि एकता स्व-शासन के लिए एक पूर्वापेक्षा है, और चूंकि भारत में यह “एकता” नहीं थी, इसलिए वह स्व-शासन के लिए तैयार नहीं था।

इस आरोप का सामना करने के लिए, डॉ. अम्बेडकर ने बहस को भारत की सीमाओं से परे ले जाकर और उसे एक अप्रत्याशित वैश्विक संदर्भ में रखकर इसके आधार को ही चुनौती दी।

3. एक तुलनात्मक विश्लेषण: भारत और युद्ध के बाद का यूरोप

डॉ. अम्बेडकर के तर्क की सबसे नवीन बात यह थी कि उन्होंने भारत की स्थिति को एक अद्वितीय, असाधारण मामले के रूप में देखने से इनकार कर दिया। इसके बजाय, उन्होंने भारत की सामाजिक जटिलता को प्रथम विश्व युद्ध के बाद उभरे समकालीन यूरोपीय राष्ट्र-राज्यों के वैश्विक मानदंडों के दायरे में रखा। यह तुलनात्मक दृष्टिकोण बहस को फिर से परिभाषित करने के लिए महत्वपूर्ण था क्योंकि इसने औपनिवेशिक तर्क को उसके विशिष्टता के दावे से वंचित कर दिया और इस धारणा को सीधे तौर पर चुनौती दी कि भारत की विविधता एक अनूठी और असाध्य समस्या थी।

3.1 यूरोपीय मिसाल: विविधता के भीतर स्व-शासन

डॉ. अम्बेडकर ने व्यवस्थित रूप से उन नए यूरोपीय राष्ट्रों का उदाहरण दिया, जिन्हें महायुद्ध के बाद “स्वशासित राज्यों के स्थापित करने के स्पष्ट सिद्धान्त पर” बनाया गया था। उन्होंने तर्क दिया कि यदि इन राष्ट्रों को अपनी आंतरिक विविधताओं के बावजूद स्व-शासन के योग्य माना जा सकता है, तो भारत के लिए एक अलग मानदंड क्यों लागू किया जाना चाहिए?

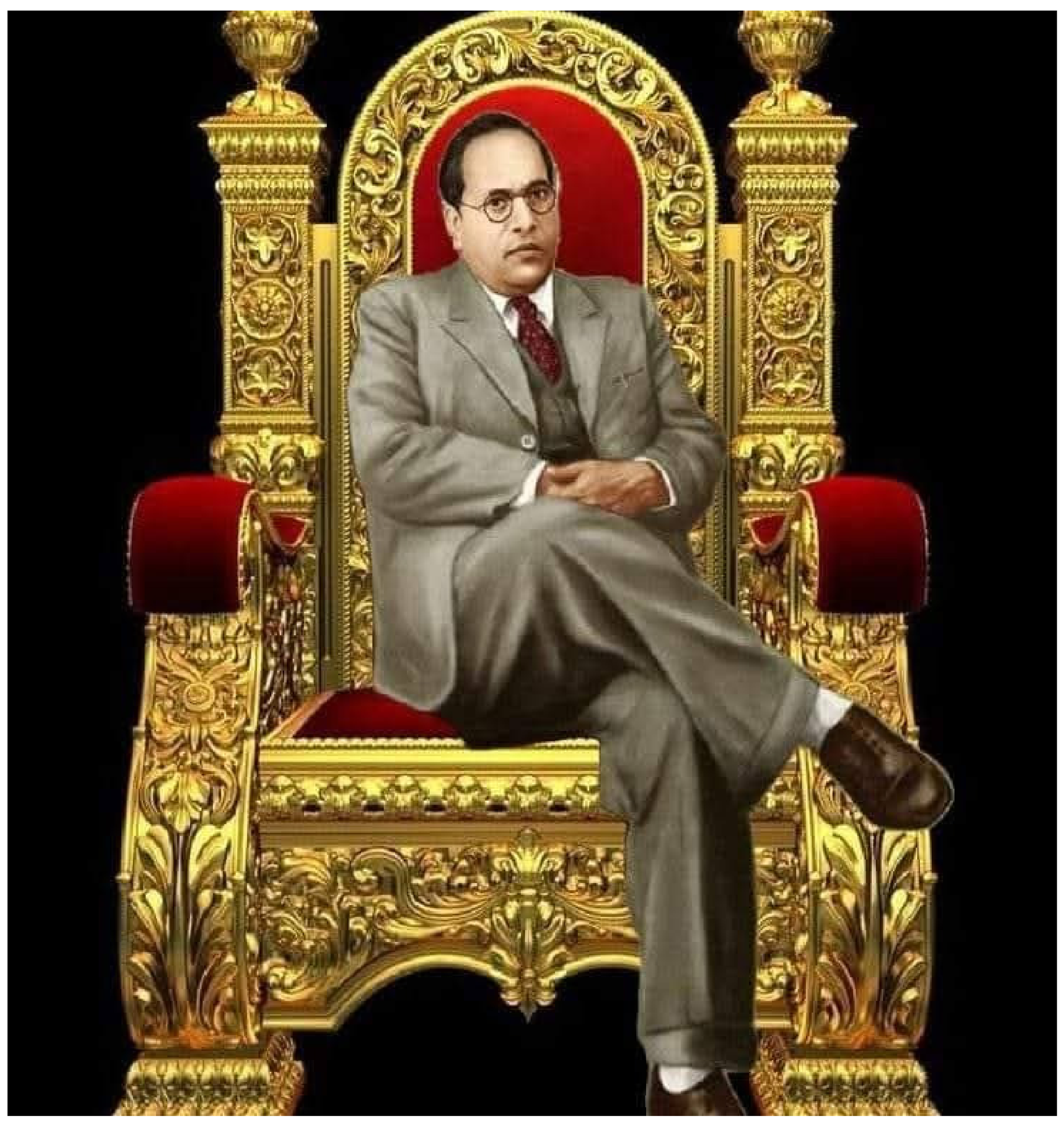

निम्नलिखित तालिका इन राष्ट्रों में मौजूद जातीय, भाषाई और धार्मिक विभाजनों को दर्शाती है, जैसा कि डॉ. अम्बेडकर ने वर्णित किया है:

राष्ट्र	आंतरिक विविधता (डॉ. अम्बेडकर के अनुसार)
लातविया	लैट, रूसी, यहूदी, जर्मन और अन्य राष्ट्रीयताएँ
लिथुआनिया	लिथुआनिये, यहूदी, पोल, रूसी और अन्य अल्पसंख्यक जातियाँ
यूगोस्लाविया	सर्ब, क्रोट्स, स्लोवेंज, रूमानियन, हंगेरियन, अल्बानियन, जर्मन
एस्टोनिया	एस्टोनियन, रूसी, जर्मन और अन्य अल्पसंख्यक
चेकोस्लोवाकिया	चैक, जर्मन, मगयार, रूथिनियन और अन्य लोग
हंगरी	मगयार, जर्मन, स्लोवैक

डॉ. अम्बेडकर ने विशेष रूप से इन देशों के भीतर धार्मिक बहुलता पर जोर दिया, जहाँ रोमन कैथोलिक, ग्रीक कैथोलिक, प्रोटेस्टेंट और यहूदी एक ही राष्ट्र की सीमाओं के भीतर सह-अस्तित्व में थे। यह एक सूक्ष्म तर्क था जिसने भारत के खिलाफ इस्तेमाल किए गए तर्क के पाखंड को उजागर किया। उन्होंने यह दर्शाया कि यूरोप, जिसे “आधुनिक” और स्व-शासन के लिए तैयार माना जाता था, स्वयं धार्मिक रूप से खंडित था, जिससे धार्मिक एकरूपता को राष्ट्रीय एकता के लिए एक पूर्वापेक्षा मानने की धारणा की नींव कमजोर हो गई।

3.2 निर्णायक समानता: यदि यूरोप कर सकता है, तो भारत क्यों नहीं?

इस विस्तृत तुलनात्मक साक्ष्य को प्रस्तुत करने के बाद, डॉ. अम्बेडकर अपने साहसिक निष्कर्ष पर पहुंचे: भारतीय समाज की स्थिति इन स्थापित स्व-शासित यूरोपीय राष्ट्रों से “ज्यादा भय पैदा करने वाली” नहीं थी। उन्होंने इस तर्क को एक शक्तिशाली और अकाट्य प्रश्न के रूप में प्रस्तुत किया:

“यदि सब प्रकार की कुल, धर्म, भाषा व संस्कृति में भिन्नता के रहते हुए भी लैटविया, लिथुआनिया, यूगोस्लाविया, इस्टोनिया, चैकोस्लोवाकिया, हंगरी और रूमानिया स्वशासित समुदाय बनकर रह सकते हैं, तो भारत क्यों नहीं?”

इस प्रश्न की अलंकारिक शक्ति इसके सरल तर्क में निहित थी। इसने स्व-शासन के विरोधियों पर सबूत का बोझ डाल दिया, उन्हें यह समझाने के लिए मजबूर किया कि भारत को एक ऐसे मानक पर क्यों रखा जाना चाहिए जो दुनिया के अन्य राष्ट्रों पर लागू नहीं होता था।

हालांकि, डॉ. अम्बेडकर केवल संशयवादियों के तर्कों का खंडन करके ही नहीं रुके; उन्होंने राष्ट्रीय एकता के निर्माण के लिए एक सकारात्मक और भविष्योन्मुखी सिद्धांत भी प्रस्तुत किया।

4. राष्ट्रीय एकता के उत्प्रेरक के रूप में स्व-शासन

डॉ. अम्बेडकर के विश्लेषण का सबसे गहरा पहलू उनके तर्क में वैचारिक बदलाव था। उन्होंने इस पारंपरिक धारणा को उलट दिया कि एकता स्व-शासन के लिए एक पूर्वपेक्षा है। इसके बजाय, उन्होंने तर्क दिया कि स्व-शासन एकता का परिणाम नहीं है, बल्कि एकता प्राप्त करने का सबसे शक्तिशाली साधन है। यह एक गहन रणनीतिक सिद्धांत था: एक साझा सरकार के तहत एक साथ काम करने की प्रक्रिया स्वयं ही एक एकीकृत राष्ट्रीय पहचान बनाने में मदद करती है।

4.1 एकीकरण का जर्मन मॉडल

अपने सिद्धांत को स्पष्ट करने के लिए, डॉ. अम्बेडकर ने 19वीं सदी के जर्मनी का उदाहरण दिया। उन्होंने विश्लेषण किया कि कैसे 1870 से पहले बवेरियन, प्रशियन और सैक्सन जैसे अलग-अलग और अक्सर प्रतिस्पर्धी जन समूह, एक राष्ट्र के रूप में एकीकृत नहीं थे। यह एक एकीकृत “मिली-जुली सरकार” और एक साझा संविधान को अपनाना ही था जिसने इन विविध समूहों को एक एकल जर्मन राष्ट्रीय पहचान में ढालने में महत्वपूर्ण भूमिका निभाई। साझा शासन प्रणाली ने उन्हें एक साथ बांधा और साझा हित पैदा किए जो क्षेत्रीय निष्ठाओं से ऊपर थे।

4.2 ब्रिटिश शासन के अधीन भारतीय अनुभव

डॉ. अम्बेडकर ने एक और भी करीब का और विरोधाभासी उदाहरण प्रस्तुत किया: स्वयं ब्रिटिश भारत का। यह एक उत्कृष्ट रणनीतिक कदम था जिसने उनके विरोधियों के अपने अनुभव का उपयोग उनके खिलाफ किया। उन्होंने तर्क दिया कि भारत में उस समय जो भी “एकता और राष्ट्रीयता की पनपती भावना” मौजूद थी, वह स्वयं ब्रिटिश राज द्वारा स्थापित एक एकीकृत सरकार का अनपेक्षित परिणाम थी। हालांकि यह शासन विदेशी और दमनकारी था, इसने पहली बार पूरे उपमहाद्वीप को एक एकल प्रशासनिक और कानूनी ढांचे के तहत लाया। इस अनुभव ने, भले ही अनजाने में, यह दर्शाया कि एक एकीकृत शासन प्रणाली, चाहे वह कितनी भी दमनकारी क्यों न हो, अनिवार्य रूप से एक साझा पहचान को बढ़ावा देती है।

4.3 भविष्योन्मुखी सिद्धांत: एकता के एक शक्तिशाली उपकरण के रूप में स्व-शासन

इन ऐतिहासिक उदाहरणों के आधार पर, डॉ. अम्बेडकर ने अपने अंतिम तर्क को संश्लेषित किया। उन्होंने चेतावनी दी कि स्व-शासन से पहले एकता की शर्त थोपना उल्टा प्रभाव डाल सकता है, क्योंकि यह समूहों को अपनी अलग पहचान पर ध्यान केंद्रित करने और राष्ट्रीय परियोजना से अलग होने के लिए प्रोत्साहित कर सकता है। इसके बजाय, एक साझा लक्ष्य—अर्थात एक स्व-शासित राष्ट्र का निर्माण और उसे बनाए रखना—ही वह गोंद है जो विविध लोगों को एक साथ जोड़ता है।

जैसा कि उन्होंने अपने भाषण में सशक्त रूप से कहा:

“अगर भारत में एकता लाने को हम एक आदर्श मानें तो मैं विश्वस्त होकर कह सकता हूं कि इस आदर्श को पाने के लिए स्वशासित सरकार एक शक्तिशाली उपकरण सिद्ध होगा।”

5. नीतिगत निहितार्थ और निष्कर्ष

डॉ. बी. आर. अम्बेडकर का 1930 का भाषण भारतीय स्व-शासन के लिए केवल एक ऐतिहासिक तर्क से कहीं बढ़कर है; यह शासन, विविधता और राष्ट्रीय एकता के बीच संबंधों पर एक स्थायी विश्लेषण प्रस्तुत करता है। उन्होंने दो प्रमुख तर्क दिए: पहला, भारत की सामाजिक विविधता स्व-शासन के लिए कोई अनूठी या असाध्य बाधा नहीं थी, जैसा कि समकालीन यूरोप के सफल उदाहरणों से पता चलता है। दूसरा, और अधिक महत्वपूर्ण, उन्होंने तर्क दिया कि एक साझा, स्व-शासित सरकार राष्ट्रीय एकता बनाने के लिए सबसे शक्तिशाली तंत्र है, न कि इसका परिणाम।

इन ऐतिहासिक तर्कों की स्थायी प्रासंगिकता आज भी नीति-निर्माताओं के लिए महत्वपूर्ण सबक प्रदान करती है:

* विविधता का प्रबंधन: डॉ. अम्बेडकर का दृष्टिकोण सिखाता है कि एक मजबूत राजनीतिक ढाँचा सामाजिक विविधता को समाप्त करने का प्रयास नहीं करता है, बल्कि उसे समायोजित और प्रबंधित करता है। आज के नीति-निर्माताओं के लिए सबक यह है कि राष्ट्रीय एकता एकरूपता से नहीं, बल्कि समावेशी शासन से आती है जो विभिन्न पहचानों का सम्मान और प्रतिनिधित्व करता है। एकता एक पूर्व शर्त नहीं है, बल्कि एक साझा राजनीतिक परियोजना का परिणाम है।
* शासन एकता के इंजन के रूप में: उनका यह सिद्धांत कि एक साझा, लोकतांत्रिक शासन संरचना एकता को बढ़ावा देती है, आज भी उतना ही महत्वपूर्ण है। यह हमें याद दिलाता है कि राष्ट्रीय संस्थाएं—जैसे कि एक साझा संविधान, एक एकीकृत न्यायपालिका, और लोकतांत्रिक प्रक्रियाएं—केवल प्रशासनिक उपकरण नहीं हैं। वे एक साझा नागरिक पहचान बनाने और यह सुनिश्चित करने के लिए महत्वपूर्ण तंत्र हैं कि सभी समूहों का राष्ट्र के भविष्य में एक समान हित हो। एकता को ऊपर से थोपा नहीं जा सकता; इसे साझा शासन और भागीदारी के माध्यम से नीचे से बनाया जाना चाहिए।

अंततः, डॉ. अम्बेडकर का 1930 का विश्लेषण भारत की लोकतांत्रिक यात्रा के लिए एक दूरदर्शी खाका प्रदान करता है। उन्होंने यह समझा कि एक विविध राष्ट्र का मार्ग एकता की पूर्व शर्त की मांग करना नहीं है, बल्कि एक ऐसी स्व-शासित सरकार का निर्माण करना है जो उस एकता को सक्रिय रूप से बढ़ावा दे सके। यह एक ऐसा सिद्धांत है जिसने न केवल भारत की स्वतंत्रता के लिए बौद्धिक आधार प्रदान किया, बल्कि आज भी एक मजबूत, एकीकृत और लोकतांत्रिक भारत के निर्माण के लिए एक मार्गदर्शक बना हुआ है।

"इक्वालिटी एंड जस्टिस
" पटियाला 25 नवंबर
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

भारत में लोकतंत्र की स्थिति और अंबेडकरवादी दृष्टिकोण पर ब्रीफिंग दस्तावेज़

Eng. Hardip Singh Chumber

कार्यकारी सारांश

यह दस्तावेज़ दो स्रोतों का संश्लेषण प्रस्तुत करता है जो भारत के संवैधानिक लोकतंत्र की नींव और उसकी समकालीन चुनौतियों पर प्रकाश डालते हैं। पहला स्रोत 25 नवंबर, 1949 को संविधान सभा में डॉ. बी. आर. अंबेडकर के अंतिम भाषण के महत्व को रेखांकित करता है, जो स्वतंत्र भारत के शासन की नींव का प्रतीक है। दूसरा स्रोत, हमारे के विश्लेषण के माध्यम से, इस बात की पड़ताल करता है कि भारतीय राजनीतिक व्यवस्था इन संवैधानिक आदर्शों से कैसे भटक गई है।

मुख्य निष्कर्ष यह है कि यद्यपि भारतीय संविधान सामाजिक, आर्थिक और राजनीतिक समानता के लिए एक लोकतांत्रिक ढांचा प्रदान करता है, लेकिन क्रमिक सरकारों, विशेष रूप से कांग्रेस और भाजपा ने, असमानता को बढ़ावा देने वाली नीतियों को लागू करके इसकी मूल भावना के विरुद्ध काम किया है। राजनीतिक दलों के भीतर आंतरिक तानाशाही, बढ़ती आर्थिक खाई, और संवैधानिक मूल्यों का क्षरण लोकतंत्र के लिए प्रमुख खतरों के रूप में पहचाने जाते हैं। दिलचस्प बात यह है कि अंबेडकरवादी विचारधारा का पालन करने का दावा करने वाले दल भी आंतरिक लोकतंत्र की कमी, नायक पूजा और भाई-भतीजावाद से ग्रस्त हैं, जो एक गंभीर विरोधाभास प्रस्तुत करता है। समाधान के रूप में, यह तर्क दिया गया है कि अंबेडकरवादी दलों को पहले अपने भीतर लोकतंत्र बहाल करना चाहिए और फिर भारत के लोकतंत्र को बचाने के लिए एक लोकतांत्रिक महागठजोड़ बनाना चाहिए।

1. संवैधानिक नींव और अंबेडकर की भूमिका

स्रोत सामग्री डॉ. बी. आर. अंबेडकर को भारतीय लोकतंत्र के मुख्य वास्तुकार के रूप में स्थापित करती है। 25 नवंबर, 1949 को संविधान सभा में दिया गया उनका अंतिम भाषण एक ऐतिहासिक दस्तावेज़ के रूप में प्रस्तुत किया गया है, जो उस महत्वपूर्ण क्षण को दर्शाता है जब स्वतंत्र भारत के शासन की नींव रखी जा रही थी। यह भाषण संविधान निर्माण प्रक्रिया के समापन पर अंबेडकर के विचारों का एक सीधा रिकॉर्ड प्रदान करता है।

हमारे के विश्लेषण के अनुसार, भारतीय राजनीति में अंबेडकर के प्रभावशाली हस्तक्षेप के बिना, भारत एक लोकतांत्रिक देश नहीं बन पाता। उनके प्रयासों के कारण ही:

* अस्पृश्य माने जाने वाले समाज के लोगों के लिए विकास के रास्ते खुले, अन्यथा वे आज भी अस्पृश्य ही रहते।
* महिलाओं को पुरुषों के बराबर अधिकार प्राप्त हुए।

यह अंबेडकर का दृष्टिकोण ही था जिसने एक ऐसे संविधान की नींव रखी जो आर्थिक, सामाजिक और राजनीतिक समानता के दिशा-निर्देश देता है।

2. भारतीय लोकतंत्र के लिए समकालीन चुनौतियाँ

हमारे के विश्लेषण के अनुसार, भारत के 78 वर्षों के इतिहास में, सरकारों ने संविधान की मूल लोकतांत्रिक भावना के विरुद्ध काम किया है, जिससे गंभीर चुनौतियाँ उत्पन्न हुई हैं।

2.1 राजनीतिक दलों में आंतरिक अधिनायकवाद

एक प्रमुख चिंता भारत के राजनीतिक दलों की आंतरिक कार्यप्रणाली है।

* तानाशाही संरचना: सरकार बनाने और चलाने वाले अधिकांश राजनीतिक दलों की आंतरिक संरचना अलोकतांत्रिक और तानाशाही वाली है।
* नेताओं की मानसिकता: इन सभी दलों के नेताओं की मानसिकता तानाशाही का पक्ष लेती है, जो लोकतांत्रिक सिद्धांतों के लिए एक मौलिक खतरा है।

2.2 बढ़ती आर्थिक असमानता

सरकारों पर संविधान के आर्थिक समानता के निर्देश की अवहेलना करने का आरोप है।

* धन का संकेंद्रण: सरकारी नीतियों ने कुछ लोगों को अत्यधिक अमीर बना दिया है, जिससे अमीर और गरीब के बीच की खाई और भी गहरी और चौड़ी हो गई है।
* कांग्रेस की भूमिका: कांग्रेस ने पूंजीपति-समर्थक नीतियां बनाकर अमीरों को और अधिक अमीर बनाया।
* भाजपा की भूमिका: भाजपा को पूंजीपतियों की सेवा करने में कांग्रेस से "दो कदम आगे" बताया गया है। उसके शासन में, भारत का धन कुछ विशेष लोगों के हाथों में तेजी से केंद्रित हुआ है।

2.3 संवैधानिक सिद्धांतों का क्षरण और अधिनायकवाद की ओर झुकाव

विश्लेषण में भाजपा सरकार द्वारा संवैधानिक मानदंडों के जानबूझकर क्षरण पर प्रकाश डाला गया है।

* धार्मिक प्राथमिकता: सरकार पर संविधान के विरुद्ध जाकर हिंदू धर्म को तेजी से बढ़ावा देने और मजबूत करने का आरोप है।
* प्रतीकात्मक बदलाव: भारत की नई संसद में लोकतंत्र के प्रतीक के स्थान पर "सेंगोल" (राजदंड) की स्थापना को तानाशाही के प्रतीक के रूप में देखा जाता है। इसे राष्ट्र को तानाशाही की दिशा में ले जाने का एक स्पष्ट संकेत माना जाता है।
* राजनीतिक निष्क्रियता: अन्य सभी राजनेता इस संवैधानिक क्षरण पर "गांधी के 3 बंदर" बनकर चुपचाप देख रहे हैं और कोई भी इन संविधान-विरोधी कार्यों को रोकने के लिए विरोध नहीं कर रहा है।

2.4 सामाजिक असमानता और धर्म की भूमिका

स्रोत हिंदू धर्म की ऐतिहासिक संरचना की आलोचना करता है और बताता है कि कैसे राजनीतिक दल इसे मजबूत करते हैं।

* अंतर्निहित असमानता: यह तर्क दिया गया है कि भारत का बहुसंख्यक धर्म (हिंदू धर्म) हजारों वर्षों से एक मनुष्य द्वारा दूसरे मनुष्य को अपवित्र, अछूत और निम्न दर्जे का मानने को ही अपना धर्म मानता आया है। इसकी धार्मिक पुस्तकें भी यही शिक्षा देती हैं।
* राजनीतिक समर्थन: कांग्रेस, भाजपा और अन्य दल, जिनमें अकाली दल जैसी क्षेत्रीय पार्टियां भी शामिल हैं, इसी धर्म को मजबूत करने के लिए काम करते रहे हैं, जो लोकतंत्र और संविधान के विरोधी कार्यों को प्राथमिकता देता है।

3. अंबेडकरवादी राजनीति की आंतरिक दुविधा

लोकतंत्र को बचाने की उम्मीद जिन अंबेडकरवादी और बहुजन समाज के राजनीतिक दलों से की जाती थी, वे स्वयं गंभीर आंतरिक समस्याओं से जूझ रहे हैं।

* आंतरिक लोकतंत्र का अभाव: अंबेडकरवादी पार्टियों की अपनी आंतरिक संरचना भी लोकतांत्रिक नहीं है। वे भी तानाशाही और नायक पूजा में विश्वास रखती हैं और "ब्राह्मणवादी दलों" की नकल कर रही हैं।

* भाई-भतीजावाद और विभाजन: बहुजन समाज पार्टी (बसपा) परिवारवाद में उलझ गई है। स्वयं अंबेडकर के वंशज (पोते और पड़पोते) भी उनकी विचारधारा पर एकजुट होकर एक दल बनाने की क्षमता या समझ नहीं रखते हैं।
* लोकतंत्र के लिए वास्तविक खतरा: यह एक विरोधाभास है कि जिस बहुजन समाज को लोकतंत्र की सबसे अधिक आवश्यकता है, वही अपने दलों को तानाशाही तरीके से चला रहा है। इसलिए, भारतीय लोकतंत्र के लिए वास्तविक खतरा उन्हीं लोगों से है जिन्हें इसकी सबसे अधिक आवश्यकता है।

4. आगे का रास्ता: एक लोकतांत्रिक महागठजोड़ की अनिवार्यता

इन चुनौतियों का सामना करने के लिए, स्रोत एक स्पष्ट रोडमैप प्रस्तुत करता है, जिसे "अंबेडकरवादी अनिवार्यता" कहा गया है।

1. आंतरिक सुधार: अंबेडकरवादी विचारधारा के सभी दलों को सबसे पहले अपने राजनीतिक दलों के भीतर लोकतंत्र बहाल करना होगा।
2. दूरी बनाना: उन्हें तानाशाही मानसिकता वाले दलों से दूर रहना होगा।
3. एकजुटता: लोकतांत्रिक ढांचे वाले सभी अंबेडकरवादी दलों को लोकतांत्रिक तरीके से एक महागठबंधन बनाना होगा।

निष्कर्ष

निष्कर्ष के तौर पर, यह तर्क दिया गया है कि यही भारत के लोकतंत्र को बचाने का एकमात्र लोकतांत्रिक तरीका है। इसके लिए तानाशाही मानसिकता वाले दलों के खिलाफ एक मजबूत मोर्चा बनाने के लिए अंबेडकर की विचारधारा से जुड़ना आवश्यक है

यदि पंजाब सरकार इसी तरह दलितों के साथ भेदभाव करती रही, तो 2027 में 'आप' को सत्ता से बाहर कर दिया जाएगा: बेगमपुरा टाइगर फोर्स

मुख्यमंत्री द्वारा श्री खुरालगढ़ साहिब को पवित्र नगरी घोषित न करके सरकार ने दलित समाज के साथ किया भेदभाव: हैप्पी फतेहगढ़, पवन

"इक्वालिटी एंड जस्टिस
" पटियाला 25 नवंबर
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

होशियारपुर, (तरसेम दीवाना) - बेगमपुरा टाइगर फोर्स के चेयरमैन तरसेम दीवाना और राष्ट्रीय अध्यक्ष धर्मपाल साहेनेवाल के दिशा-निर्देशों के अनुसार, फोर्स की एक आपात बैठक फोर्स के मुख्य कार्यालय भगत नगर में जिला अध्यक्ष हैप्पी फतेहगढ़ और शहरी अध्यक्ष पवन दीवाना की अध्यक्षता में हुई। बैठक के दौरान नेताओं ने कहा कि जगत गुरु श्री गुरु रविदास महाराज जी से संबंधित ऐतिहासिक शहर श्री खुरालगढ़ साहिब को पवित्र नगरी घोषित न करके पंजाब सरकार ने दलित वर्ग के साथ बहुत बड़ा भेदभाव किया है, जिससे दलित वर्ग की धार्मिक भावनाओं को बहुत ठेस पहुंची है। उन्होंने कहा कि नौवें पातशाह श्री गुरु तेग बहादुर जी के 350वीं शहादत के मौके पर पंजाब सरकार द्वारा श्री आनंदपुर साहिब में विधानसभा के विशेष सत्र के दौरान मुख्यमंत्री भगवंत मान द्वारा श्री अमृतसर साहिब, श्री आनंदपुर साहिब और तलवंडी साबो को पवित्र नगरी घोषित किया गया, जिससे इन शहरों में शराब, मांस, तंबाकू और अन्य नशीले पदार्थों की बिक्री और उपयोग पर प्रतिबंध होगा। पंजाब सरकार का यह फैसला सराहनीय है, लेकिन यहां भी दलितों के साथ भेदभाव हुआ है। उन्होंने कहा कि इससे पहले मान सरकार ने बेअदबी कानून पास करते समय भी सतगुरु रविदास महाराज जी की उच्चारित "अमृत वाणी" को बेअदबी कानून में शामिल न करके बहुत बड़ा भेदभाव किया था। उन्होंने मुख्यमंत्री पंजाब से पूछा कि क्या श्री खुरालगढ़ साहिब गुरुओं की नगरी नहीं है? क्या श्री खुरालगढ़ साहिब दलितों के गुरु रविदास जी महाराज से संबंधित होने के कारण अपवित्र है? उन्होंने रोष व्यक्त करते हुए कहा कि श्री खुरालगढ़ साहिब में शराब के ठेके बंद करवाने के लिए दलित समाज लंबे समय से संघर्ष कर रहा है, लेकिन सरकार इस ओर कोई ध्यान नहीं दे रही, क्योंकि शायद यह स्थान दलितों की आस्था से संबंधित है। उन्होंने कहा कि भगवंत मान के नेतृत्व वाली पंजाब सरकार दलितों के साथ हमेशा भेदभाव कर रही है। उन्होंने कहा कि भगवंत मान ने सरकार बनने से पहले दलितों से वादा किया था कि 'आप' की सरकार बनने पर किसी दलित को पंजाब का उपमुख्यमंत्री बनाया जाएगा, लेकिन सरकार बनने पर यह वादा पूरा नहीं हुआ। अभी तक किसी भी दलित को उपमुख्यमंत्री नहीं बनाया गया है। इसी तरह अब श्री खुरालगढ़ साहिब को पवित्र नगरी घोषित न करके मुख्यमंत्री पंजाब ने दलितों के साथ बहुत बड़ा भेदभाव करके यह सिद्ध कर दिया है कि उन्हें दलितों की कोई परवाह नहीं है। उन्होंने चेतावनी दी कि यदि पंजाब सरकार इसी तरह दलितों के साथ भेदभाव करती रही, तो 2027 में 'आप' सरकार को सत्ता से बाहर कर दिया जाएगा। उन्होंने मांग की कि श्री खुरालगढ़ साहिब को जल्द से ज ल्द पवित्र नगरी घोषित किया जाए, अन्यथा दलित समाज बड़े स्तर पर लामबंद होकर संघर्ष करेगा, जिसकी जिम्मेदारी पंजाब सरकार की होगी। इस अवसर पर अन्य लोगों के अलावा विपन कुमार वरिष्ठ उप-प्रधान हलका चब्बेवाल, गुरदीप कुमार प्रधान ब्लॉक मेहटियाणा, कुलवंत सिंह उप प्रधान ब्लॉक मेहटियाणा, गुरमीत नलोइयां, सतीश कुमार, राहुल, रणजीत, साहिल कुमार नलोइयां, एडवोकेट रजत बद्धण, बाबा कमालपुर, जसवीर सिंह मंगा शेरगढ़, गगनदीप शेरगढ़, सुक्खी फतेहगढ़, जस्सी पुरहीरां, बीरा रहीमपुर, गोलू अटलगढ़ आदि उपस्थित थे!

दलितों की तुलना पशुओं से, 'हैंडीकैप' और 'बैसाखी' जैसे शब्दों का इस्तेमाल: सुप्रीम कोर्ट की नई रिपोर्ट में उजागर हुए 75 सालों में 'जाति' पर न्यायिक नजरिए के चौंकाने वाले बदलाव!

जाति को लेकर सुप्रीम कोर्ट की सेंटर फॉर रिसर्च एंड प्लानिंग की हालिया रिपोर्ट में जानिये क्या है खास

"इक्वालिटी एंड जस्टिस " पटियाला 25 नवंबर
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

नई दिल्ली: सुप्रीम कोर्ट की शोध शाखा सेंटर फॉर रिसर्च एंड प्लानिंग (सीआरपी) ने जाति व्यवस्था, दलितों और पिछड़े वर्गों के प्रति न्यायपालिका की भाषा और सोच पर एक ऐतिहासिक और विस्तृत रिपोर्ट जारी की है। यह रिपोर्ट सुप्रीम कोर्ट के उन महत्वपूर्ण फैसलों का गहन विश्लेषण प्रस्तुत करती है जो पांच या अधिक न्यायाधीशों वाली संविधान पीठों द्वारा दिए गए थे। 'जुडिशियल कंसेप्शन्स ऑफ कास्ट' शीर्षक वाली यह रिपोर्ट तीन दिन पहले जारी हुई है और इसका मुख्य उद्देश्य न्यायाधीशों, कानूनी शोधार्थियों, नीति निर्माताओं और आम जनता को जाति के मुद्दे पर संवेदनशील बनाना तथा समावेशी एवं गरिमामय भाषा के इस्तेमाल को बढ़ावा देना है।

नवंबर 2025 में प्रकाशित यह रिपोर्ट सुप्रीम कोर्ट के संविधान पीठ के फैसलों पर केंद्रित है, जिसमें सकारात्मक कार्रवाई, व्यक्तिगत कानून और अत्याचार संबंधी मामलों को शामिल किया गया है। रिपोर्ट के लेखक डॉ. अनुराग भास्कर (सीआरपी के निदेशक), डॉ. फराह अहमद (मेलबर्न लॉ स्कूल की प्रोफेसर), भीमराज मुथु (ऑक्सफोर्ड यूनिवर्सिटी के डॉक्टरल रिसर्चर) और शुभम कुमार (सीआरपी के कंसल्टेंट) हैं। यह रिपोर्ट न्यायपालिका, कानूनी विद्वानों, नीति निर्माताओं और नागरिक समाज को जाति संबंधी न्यायिक भाषा के प्रति संवेदनशील बनाने का उद्देश्य रखती है, ताकि संवैधानिक मूल्यों के अनुरूप समावेशी विमर्श को बढ़ावा मिले।

रिपोर्ट में खुलासा हुआ है कि पुराने फैसलों में दलित समुदाय के लिए 'हैंडीकैप' (विकलांगता) और 'बैसाखी' जैसे शब्दों का इस्तेमाल किया गया और उनकी तुलना जानवरों से भी की गई। 1964 के टी. देवदासन मामले में आरक्षण की व्याख्या करने के लिए 'रेस हॉर्स' और 'ऑर्डिनरी हॉर्स' के रूपक का इस्तेमाल किया गया। वहीं 1992 के इंदिरा साहनी मामले में आरक्षण को 'करियर भर के लिए बैसाखी' कहा गया। ये शब्द संवैधानिक गरिमा के अनुरूप नहीं माने गए हैं। हालांकि, रिपोर्ट यह भी बताती है कि समय के साथ न्यायपालिका की भाषा में सुधार आया है। नए फैसलों में ऐतिहासिक भेदभाव को स्वीकार करते हुए दलितों के अधिकारों और गरिमा पर जोर दिया गया है।

तीन प्रमुख खंडों में विभाजित है रिपोर्ट

यह रिपोर्ट तीन प्रमुख खंडों में बंटी हुई है। पहला खंड Judicial Discourse on the Caste System 'जुडिशियल डिस्कोर्स ऑन द कास्ट सिस्टम' यानी जाति व्यवस्था पर न्यायिक विमर्श पर केंद्रित है। इसके अंतर्गत वर्ण व्यवस्था, जाति और व्यवसाय के बीच संबंध, पवित्र-अपवित्र की अवधारणाएं, जाति व्यवस्था के कथित रूप से 'शुभ' मूल, जाति को एक संघ के रूप में देखना और विभिन्न धर्मों में जाति की मौजूदगी जैसे उप-विषय शामिल हैं। रिपोर्ट में पाया गया है कि अदालत की जाति को लेकर समझ में एक स्पष्ट असमंजस देखने को मिलता है।

कुछ फैसलों ने जाति को एक कठोर, वंशानुगत पदानुक्रम के रूप में स्वीकार किया है जो पवित्रता और प्रदूषण की धारणाओं पर आधारित है। वहीं दूसरी ओर, कुछ फैसलों ने इसे मूल रूप से एक सौम्य व्यावसायिक व्यवस्था या एक स्वायत्त समूह के रूप में चित्रित किया है। ये भिन्न (divergent) दृष्टिकोण समाजशास्त्रीय वास्तविकताओं और धार्मिक ग्रंथों में वर्णित जाति के बीच एक अनसुलझे तनाव को उजागर करते हैं।

रिपोर्ट में जस्टिस ओ. चिन्नप्पा रेड्डी के उस बयान का भी उल्लेख है जहां उन्होंने कहा था कि दलितों और पिछड़ों को "सहायता की आवश्यकता है, सुविधा की आवश्यकता है, लॉन्चिंग की आवश्यकता है... उनकी जरूरतें उनकी मांगें हैं। मांगें अधिकार की हैं, दान की नहीं।"

गैर-हिंदू धर्मों में जाति पर मिलते-जुलते विचार

रिपोर्ट के अनुसार, न्यायपालिका की जाति को लेकर समझ में एक मौलिक तनाव देखने को मिलता है: कुछ इसे हिंदू धर्म तक सीमित एक धार्मिक रचना मानते हैं, जबकि अन्य इसे एक सामाजिक संस्था के रूप में पहचानते हैं जो धार्मिक सीमाओं से परे है। जस्टिस कुलदीप सिंह के इंदिरा साहनी मामले में दिए गए अल्पमत के फैसले ने जाति की उत्पत्ति हिंदू धर्म में ही मानी, इसे हिंदू रूढ़िवाद के लिए 'सुई जेनेरिस' बताया और ऋग्वेद तथा मनुस्मृति को इसके आधारभूत ग्रंथ बताए।

इसके विपरीत, जस्टिस चिन्नप्पा रेड्डी, जस्टिस रत्नवेल पांडियन और मुख्य न्यायाधीश के.जी. बालकृष्णन ने एक अलग दृष्टिकोण अपनाया। उन्होंने माना कि हालांकि जाति की उत्पत्ति हिंदू धार्मिक विचारधारा में हुई होगी, लेकिन यह लंबे समय से अपने धार्मिक मूल से आगे बढ़कर गैर-हिंदू धर्मों में भी एक व्यापक सामाजिक-आर्थिक संगठन का तरीका बन गई है। उन्होंने दस्तावेजीकरण किया कि कैसे मुसलमानों, ईसाइयों और सिखों के बीच जाति जैसी पदानुक्रम व्यवस्थाएं मौजूद हैं, जो व्यावसायिक और क्षेत्रीय समूहों के माध्यम से प्रकट होती हैं।

दलित समुदाय के प्रति न्यायिक भाषा में बदलाव

रिपोर्ट का दूसरा बड़ा खंड Judicial Discourse on Oppressed Class People 'जुडिशियल डिस्कोर्स ऑन ओप्रेस्ड कास्ट पीपल' यानी दलित और शोषित जातियों के लोगों के बारे में न्यायिक भाषा पर केंद्रित है। इस खंड में बताया गया है कि कैसे न्यायिक भाषा दलित समुदायों की गरिमा की पुष्टि करने और उन्हें कलंकित करने वाले रूपकों और विवरणों के बीच झूलती रही है। पुराने फैसलों में दलितों के लिए 'हैंडीकैप' (विकलांगता) या 'बैसाखी' जैसे शब्दों का इस्तेमाल किया गया और उनकी तुलना जानवरों से भी की गई।

उदाहरण के लिए, टी. देवदासन मामले (1964) में जस्टिस के. सुब्बा राव ने आरक्षण की व्याख्या करने के लिए 'रेस हॉर्स' और 'ऑर्डिनरी हॉर्स' के रूपक का इस्तेमाल किया। इंदिरा साहनी मामले (1992) में जस्टिस बी.पी. जीवन रेड्डी ने आरक्षण को 'करियर भर के लिए बैसाखी' कहा। रिपोर्ट के मुताबिक, ऐसी भाषा संवैधानिक गरिमा के अनुरूप नहीं है और यह संरचनात्मक असमानता के बजाय व्यक्तिगत कमी के नजरिए को दर्शाती है।

हालांकि रिपोर्ट यह भी स्वीकार करती है कि समय के साथ अदालत ने ऐसी भाषा से दूरी बनाई है और ऐतिहासिक भेदभाव, योग्यता की सामाजिक रूप से निर्मित प्रकृति और जातिगत पूर्वाग्रह को खत्म करने की संवैधानिक मांग को पहचानने वाली बातें कही हैं। रिपोर्ट में जस्टिस ओ. चिन्नप्पा रेड्डी के उस बयान का भी उल्लेख है जहां उन्होंने कहा था कि दलितों और पिछड़ों को "सहायता की आवश्यकता है, सुविधा की आवश्यकता है, लॉन्चिंग की आवश्यकता है... उनकी जरूरतें उनकी मांगें हैं। मांगें अधिकार की हैं, दान की नहीं।"

राज्य मद्रास बनाम चंपकम दोराईराजन (1951) और टी. देवदासन (1964) जैसे शुरुआती फैसलों में आरक्षण को 'योग्य' उम्मीदवारों के खिलाफ भेदभाव और दक्षता के लिए खतरा बताया गया। हालांकि, बाद के फैसलों, जैसे एन.एम. थॉमस (1976) और इंदिरा साहनी (1992) में अदालत ने आरक्षण को संवैधानिक मरम्मत के एक जरिए और सत्ता में भागीदारी बढ़ाने के साधन के रूप में देखा।

योग्यता और दक्षता पर सवाल

रिपोर्ट के अनुसार, न्यायिक फैसलों में दलितों की 'योग्यता' और 'दक्षता' पर सवाल उठाए गए और आरक्षण को प्रशासनिक कुशलता के लिए खतरा बताया गया। एम.आर. बालाजी मामले (1963) में अदालत ने कहा कि आरक्षण से "मानकों में कुछ कमी आना अनिवार्य है"।

एन.एम. थॉमस मामले (1976) में जस्टिस एच.आर. खन्ना ने चेतावनी दी कि आरक्षण "योग्यता की सर्वोच्चता और सेवाओं की दक्षता के आदर्शों के लिए स्पष्ट रूप से हानिकारक होगा।" इसी मामले में मुख्य न्यायाधीश ए.एन. रे ने कहा कि "प्रशासन की दक्षता इतनी सर्वोपरि है कि दक्षता की कीमत पर कोई आरक्षण करना अविवेकपूर्ण और अनुमति योग्य नहीं होगा।"

रिपोर्ट इन तर्कों को खारिज करती है और कहती है कि इस तरह की भाषा ऐतिहासिक रूप से वंचित समुदायों को सक्षम मानने के बजाय उन्हें कमजोर दर्शाती है। हालांकि बाद के फैसलों में अदालत ने इस नजरिए को बदला। इंदिरा साहनी मामले में जस्टिस बी.पी. जीवन रेड्डी ने माना कि "यह नकारा नहीं जा सकता कि प्रकृति ने पिछड़े वर्गों के सदस्यों को भी अन्य वर्गों के सदस्यों के समान ही योग्यता प्रदान की है; जरूरत केवल इसे साबित करने के अवसर की है।"

जातिगत अन्याय के समाधान पर न्यायिक विमर्श

रिपोर्ट का तीसरा बड़ा खंड Judicial Discourse on Remedying Caste-Based Injustice 'जुडिशियल डिस्कोर्स ऑन रेमेडिंग कास्ट-बेस्ड इनजस्टिस' यानी जातिगत अन्याय के समाधान पर न्यायिक विमर्श को समर्पित है। इसमें शिक्षा, आरक्षण, गरीबी और सामाजिक-आर्थिक विकास जैसे समाधानों पर अदालत की राय शामिल है। रिपोर्ट बताती है कि कुछ फैसलों में कहा गया कि शिक्षा से जाति का उन्मोचन संभव है। अशोक कुमार ठाकुर मामले (2008) में जस्टिस दलवीर भंडारी ने कहा, "पहली जगह जहां जाति का उन्मूलन किया जा सकता है वह कक्षा है... दूसरे शब्दों में, यदि आप निचली जाति से हैं लेकिन अच्छी योग्यता रखते हैं, तो शायद ही कोई आपकी जाति की परवाह करेगा।" लेकिन रिपोर्ट इस दृष्टिकोण को आदर्शवादी लेकिन अपर्याप्त बताती है, क्योंकि यह शैक्षणिक संस्थानों और सार्वजनिक सेवाओं के भीतर जातिगत पूर्वाग्रहों की निरंतर मौजूदगी के सबूतों को नजरअंदाज करता है।

आरक्षण को लेकर न्यायपालिका का रुख समय-समय पर बदला है। राज्य मद्रास बनाम चंपकम दोराईराजन (1951) और टी. देवदासन (1964) जैसे शुरुआती फैसलों में आरक्षण को 'योग्य' उम्मीदवारों के खिलाफ भेदभाव और दक्षता के लिए खतरा बताया गया। हालांकि, बाद के फैसलों, जैसे एन.एम. थॉमस (1976) और इंदिरा साहनी (1992) में अदालत ने आरक्षण को संवैधानिक मरम्मत के एक जरिए और सत्ता में भागीदारी बढ़ाने के साधन के रूप में देखा।

रिपोर्ट में एक महत्वपूर्ण बात यह भी उजागर हुई है कि कुछ फैसलों में पिछड़ेपन का मुख्य कारण जाति नहीं बल्कि गरीबी को बताया गया। एम.आर. बालाजी (1963) में अदालत ने कहा कि "सामाजिक पिछड़ापन अंतिम विश्लेषण में बहुत हद तक गरीबी का परिणाम है।" के.सी. वासंती कुमार (1985) में जस्टिस डी.ए. देसाई ने कहा कि "एक समय आ गया है जब जाति के लेबल को नजरअंदाज करते हुए सामाजिक और शैक्षणिक रूप से पिछड़े वर्गों की पहचान के लिए एकमात्र मानदंड आर्थिक पिछड़ापन है।" रिपोर्ट इन दावों को समाजशास्त्रीय तथ्यों से मेल नहीं खाने वाला बताती है और कहती है कि आर्थिक स्थिति सुधरने के बाद भी जातिगत भेदभाव और सामाजिक बहिष्कार बना रहता है।

अपने निष्कर्ष में यह रिपोर्ट दर्शाती है कि न्यायपालिका का जाति संबंधी विमर्श एकसमान या स्थिर नहीं रहा है, बल्कि इसमें कई बदलाव आए हैं और विभिन्न दृष्टिकोण शामिल रहे हैं। रिपोर्ट का सुझाव है कि भविष्य के न्यायिक फैसलों में जाति के मुद्दे पर और अधिक संवेदनशील, ऐतिहासिक रूप से सूचित और संवैधानिक मूल्यों के अनुरूप भाषा का इस्तेमाल होना चाहिए। एक सोचपरक और चिंतनशील दृष्टिकोण न्यायपालिका को जाति की अधिक सूक्ष्म समझ विकसित करने, कमी आधारित विवरणों का सहारा लिए बिना संरचनात्मक नुकसान को पहचानने और शोषित समुदायों की एजेंसी और गरिमा की पुष्टि करने में सक्षम बनाएगा।

गरिमा की पुष्टि करने वाली, संरचनात्मक अन्याय को पहचानने वाली और समावेशी विकास का समर्थन करने वाली भाषा को अपनाकर अदालत संविधान की परिवर्तनकारी परियोजना को और मजबूत कर सकती है तथा एक अधिक न्यायपूर्ण और समतामूलक समाज में योगदान दे सकती है। रिपोर्ट के आभार खंड में पूर्व मुख्य न्यायाधीश बी.आर. गवई और सचिव जनरल शेखर सी. मुंगटे के साथ मेलबर्न यूनिवर्सिटी के सहयोग का उल्लेख है।

Summary

रिपोर्ट में 1950 से 2025 तक के संविधान पीठ फैसलों का अध्ययन किया गया, जो सकारात्मक कार्रवाई, जातिगत अत्याचारों के कानूनों और व्यक्तिगत कानूनों में जाति की व्याख्या से जुड़े हैं। रिपोर्ट का उद्देश्य किसी न्यायाधीश की आलोचना नहीं, बल्कि विमर्श का संवैधानिक-सामाजिक संदर्भ में विश्लेषण है।

दिल्ली की हवा हुई और जहरीली, इथियोपिया की राख ने बढ़ाई चिंता

"इक्वालिटी एंड जस्टिस " पटियाला 25 नवंबर
INTERNATIONAL PAPER, 94636 01616
hardipchumber57@gmail.com

दिल्ली मंगलवार को एक बार फिर जहरीली हवा की गिरफ्त में रही। राजधानी पर छाई घनी धुंध, बेहद खराब एयूआई और दूर इथियोपिया में फटे ज्वालामुखी की राख का खतरा, इन सबने मिलकर प्रदूषण को लेकर चिंता और गहरा दी है।

हैली गुब्बी ज्वालामुखी के रविवार को हुए शक्तिशाली विस्फोट से करीब 14 किलोमीटर यानी लगभग 45000 फीट ऊंचाई तक राख का घना गुबार उठा, जो रेड सी पार करते हुए पूर्वी दिशा में फैल गया। भारतीय मौसम विज्ञान विभाग के अनुसार, यह राख चीन की ओर बढ़ रही है, लेकिन मंगलवार शाम करीब 7.30 बजे तक भारत के प्रभाव क्षेत्र से बाहर चली जाएगी।

आईएमडी ने कहा कि पूर्वानुमान मॉडल मंगलवार को गुजरात, दिल्ली-एनसीआर, राजस्थान, पंजाब और हरियाणा के कुछ हिस्सों में राख के हल्के प्रभाव की संभावना दिखा रहे हैं। इस आशंका ने प्रदूषण की गंभीर स्थिति को और अस्थिर कर दिया है।

सीपीसीबी की सुबह की रिपोर्ट में दिल्ली का वायु गुणवत्ता सूचकांक 360 दर्ज किया गया, जो बेहद खराब श्रेणी में है। इससे पहले सोमवार को यह स्तर 382 था। रोहिणी स्टेशन ने 416 एयूआई दर्ज किया, जो सीधे गंभीर श्रेणी में आता है।

सीपीसीबी के मानकों के मुताबिक 0 से 50 अच्छा, 51 से 100 संतोषजनक, 101 से 200 मध्यम, 201 से 300 खराब, 301 से 400 बेहद खराब और 401 से 500 गंभीर श्रेणी में माना जाता है।

विशेषज्ञों का कहना है कि हवा की गुणवत्ता में जल्द सुधार की संभावना कम है और आने वाले दिन भी बेहद खराब श्रेणी में ही बीत सकते हैं।

“इक्वालिटी एंड जस्टिस
“ पटियाला 25 नवंबर
INTERNATIONAL PAPER, 9463601616
hardipchumber57@gmail.com

Jalandhar Rape and Murder Case – A Stain on Society

Humanity Has No Religion or Caste; Crimes Like These Deserve Punishment Like in Arab Nations

Dr. Sandeep Ghand,
Advocate
District Court - Mansa
9815139576

Today society is witnessing incidents that shake us again and again—barely do we recover from one tragedy when another shatters us completely. It feels like that childhood game we used to play: Bhanda Bhandaria—how much weight can one hand carry? And the second is already ready. At that time, we never understood the deep meaning hidden behind that play. The recent case of Jalandhar has shaken the soul of entire Punjab.

A 13-year-old minor girl goes to her neighbour's house to meet her friend. Though the friend was not present at home, a trusted family member—someone whom both girls had trusted for years—was there. The girl sat comfortably, believing she was safe. But that man, who had always been treated like a respectable figure, suddenly emerged as a demon. Before she could understand anything, he pounced on her. Her screams were silenced violently after subjecting her to rape.

We say a girl was raped that day—but the truth is, the physical rape happened only to one girl, but the mental rape is being suffered daily by her friend, and even the accused's own daughter. Physically, only one girl died that day—but mentally, the accused's daughter is dying every single day. She will hear her friend's cries in her mind forever. She will now question the touch of her own father—Was his affection truly affection? Or was he looking at her with the same filthy intentions? That hatred towards her father will stay with her forever. Whenever she sees him, she will not see a Sikh father; she will see the face of a monster.

Girls today are achieving great heights with courage, talent and hard work. Parents who once lived in backwardness now dream of giving their daughters a better life. But then incidents like this push society backwards.

This crime was not committed by a gangster, an outsider, or a migrant. It was committed by a man considered religious and respectable. But crime has no caste, religion, or nationality. The Jalandhar incident proves that an offender is only an offender—nothing more.

For years, whenever such cases happened in Punjab, fingers were pointed towards migrant communities. Movements like “Remove Migrants” were started. But this case exposed the truth—evil can exist anywhere, in any house, in any religion. People of that locality must be wondering how they lived so close to a monster.

Imagine the girl's friend: the girl whom she played with, studied with—was raped and murdered by her own father. Today that child must be questioning every gesture of love her father ever gave.

Are we losing human values? We always talk about teaching moral values to children, but today we realize—we ourselves need those values first. Mental instability is growing silently inside homes, and no one is addressing it. Many people are living with internal madness, instability and pressure—and they remain untreated.

We need mandatory mental hygiene programs in schools, villages, and neighbourhoods.

A mentally sick person is not the one tied in chains or wandering naked in markets. A real mental patient is the one who is sick but refuses treatment. Such people can explode anytime, anywhere—and the intensity of their attack remains unpredictable.

This case teaches us that an offender has no religion, and the safety of children is not just the responsibility of parents—it is the responsibility of the entire society.

There should be no delay in justice. Fast-track courts must ensure immediate punishment. If social reformers, human rights activists and intellectuals truly wish to reform society, they should stand united and demand exemplary punishment—death penalty executed publicly, just like in Arab countries.

Some people are connecting this case with Sikhism. But heinous crimes cannot be connected with religion. If you remove Sikhism from the incident, the act still remains pure barbarity. A middle-aged man committing such a monstrous act with his daughter's friend is beyond comparison.

Society still believes:

“We can survive without relatives, but not without neighbours. Neighbours are like family.”

But after this incident, can we trust even neighbours?

The police training system also comes under doubt. A sniffer dog can identify criminals using smell—but can our police not identify a man who just murdered a child in panic? If the accused managed to hide his fear in front of the police, does it mean a first-time rapist and murderer is more professional than the police?

Police reports often show surprising efficiency—identifying a suspect from far away, or detecting drugs through seats of vehicles—almost like an X-ray machine. But failing to identify a murderer standing before them raises serious questions.

Parents too must be alert. If a child goes to a neighbour for 10–15 minutes and does not return, parents must immediately check. It matters if the friend is at home or not. Attention can save lives.

Now, only punishment is not enough—there must be an exemplary punishment that makes the offender die every single moment before actual death. Hanging is sudden—a kind of instant death. But the punishment for such criminals must be the one they fear most—the one they beg to escape but cannot.

Society's thinkers, reformers, activists and intellectuals must come together to draft a new model of punishment for such brutal offenders.

Parents must understand that their child—son or daughter—belongs only to them. And children must understand that only their parents are their real protectors. Others may act like family but can never replace real parents.

Conclusion — Justice is Needed, Reforms Are Needed, Awareness is Needed

This Jalandhar case is not just a crime. It is a mirror showing the fall of our moral, social, administrative and political sensitivity. It asks an alarming question:

What kind of society are we creating? Where are our values heading?

This is not merely an incident—
It is a warning to Punjab,
a wake-up call for India,
and a reminder for humanity.

Lucknow: Dalit PhD Scholar Basant Kannaujiya's Dharna Continues at BBAU, University Now Issuing Warnings to Supporter Students

“इक्वालिटी एंड जस्टिस
“ पटियाला 25 नवंबर
INTERNATIONAL PAPER, 9463601616
hardipchumber57@gmail.com

Lucknow – The peaceful dharna by Dalit research scholar Basant Kannaujiya at Babasaheb Bhimrao Ambedkar University (BBAU) has entered its second week, as he continues to protest his expulsion on charges of ‘indiscipline.’ In a escalating crackdown, the university administration has begun issuing warning notices to students supporting him, prompting accusations of stifling dissent. Prominent Bahujan activists, including Nagina MP Chandrashekhar Azad, have rallied in solidarity, demanding the immediate revocation of the expulsion order and an impartial probe.

This episode marks yet another dark chapter in BBAU's history of alleged caste-based discrimination and administrative authoritarianism. Kannaujiya, a PhD scholar in the Department of History under the Ambedkar School of Social Sciences, has been enrolled at the university for the past 14 years. He was implicated in the unrest on September 17, where an Inquiry Committee of senior professors accused him of inciting student mobs, vandalism, and unauthorized entry into the Vice Chancellor's office after breaching a channel gate. The Disciplinary Committee, reviewing CCTV footage, student statements, and his prior record-including 14 instances of misconduct since 2012, multiple show-cause notices, and FIRs, recommended expulsion during meetings on October 7 and 9.

Vice Chancellor Raj Kumar Mittal dismissed Kannaujiya's response to a show-cause notice dated October 17, as unsubstantiated and issued the expulsion order on November 19. The directive not only removes him from the university with immediate effect but also bars him from entering the campus or applying for future admissions. In his defense, Kannaujiya has maintained that he was merely engaging in welfare discussions with officials and has a 13-year history of non-violent advocacy for student rights.

Undeterred, Kannaujiya launched a constitutional sit-in protest right after the expulsion, now in its eighth day, stationed outside the main gate of the administrative building. He is demanding justice, the right to education, and an end to caste discrimination on campus. However, the administration's response has intensified: Notices have been served to participants in the dharna. Instructions have been sent to all department heads prohibiting any student or researcher from joining Kannaujiya's movement.

The controversy has taken a political turn. Nagina MP Chandrashekhar Azad has vocally backed Kannaujiya. “Expelling a Dalit student after 14 years of hard work and intimidating his supporters in a central university like BBAU is intolerable. This is an open display of casteism. We demand the Government of India and the Ministry of Education intervene immediately, conduct a fair investigation, and revoke the expulsion order,” Azad stated.

Other Bahujan activists including Apni Janta Party leader Swami Prasad Maurya declaring it a conspiracy against the entire Dalit-Bahujan community. Supporters have called for action against the Vice Chancellor, Proctor, and implicated professors, warning of a campus-wide movement if the expulsion isn't withdrawn.